

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
Факультет дошкільної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної педагогіки**

Мардарова І. К., Листопад О. А., Кудрявцева О. А., Гуданич Н. М.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності А2 Дошкільна освіта**

Одеса – 2025

УДК: 37.0 (09) (477) (477): 372 (075)
М 54

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 17 від 26 червня 2025 року)

Укладачі:

Мардарова Ірина Костянтинівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Листопад Олексій Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Кудрявцева Олена Альбертівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Гуданич Наталія Миколаївна – викладачка кафедри дошкільної педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Рецензенти:

Княжева І. А. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Вейландє Л. В.-В. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Мардарова І. К., Листопад О. А., Кудрявцева О. А., Гуданич Н. М.

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки». Одеса : Університет Ушинського, 2025. 98 с.

Структура методичних рекомендацій відповідає плану та програмі навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» для закладів вищої освіти педагогічного профілю. У методичних рекомендаціях відображено ключові питання з курсу, систему базових понять, програму, технологічну карту, що формують у студентів здатність до розуміння і аналізу історико-педагогічних джерел із сфери дошкільної освіти. Методичні рекомендації можуть стати в нагоді здобувачам вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта, викладачам закладів вищої освіти.

© Мардарова І. К., Листопад О. А., Кудрявцева О. А., Гуданич Н.М. 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	7
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	13
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	31
КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	31
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	38
САМОСТІЙНА РОБОТА	47
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)	53
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	55
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» охоплюють увесь матеріал з навчальної дисципліни за двома змістовними модулями. Методичні рекомендації містять програму, технологічну карту, контрольні роботи та тестові завдання, питання для підсумкового контролю, що формують у студентів здатність до розуміння і аналізу історико-педагогічних джерел із сфери дошкільної освіти та навчає застосовувати історико-педагогічний досвід для реалізації завдань національного, духовного, фізичного, морального, розумового, правового, трудового, екологічного, економічного, гендерного, статевого, міжкультурного, естетичного виховання дітей раннього і дошкільного віку.

Метою навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» є ознайомлення студентів зі світовими та вітчизняними досягненнями у галузі дошкільної освіти в різні історичні епохи.

Передумови для вивчення дисципліни: для вивчення навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» здобувачі мають опанувати знання з навчальних дисциплін «Історія України та української культури», «Вступ до спеціальності», «Загальна та дошкільна педагогіка/курсова робота», «Психологія», «Філософія».

Очікувані результати навчання дисципліни:

знати:

- про історичні умови виникнення виховання, тенденції й закономірності розвитку дошкільної педагогіки в різні історичні епохи, їх органічну єдність і специфіку;
- розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовувались в роботі з дітьми від народження до навчання у школі в різні історичні часи.

- володіти уявленнями про загальні тенденції в розвитку вітчизняної та зарубіжної дошкільної освіти, фактори, що стимулювали чи спрямовували її розвиток;

- фактичний історико-педагогічний матеріал з урахуванням пріоритетів вітчизняної педагогічної думки, її вплив на розвиток дошкільної освіти в інших країнах.

уміти:

- здійснювати пошукову діяльність, знаходити джерела інформації із сфери дошкільної освіти та опрацьовувати їх, узагальнювати і упорядковувати інформацію про явища і процеси із сфери розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку в різні історичні епохи, використовувати здобуті знання у практичній діяльності;

- аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній процес закладу дошкільної освіти; використовувати здобуту інформацію для організації розвитку дітей раннього і дошкільного віку (в нормі та особливими потребами) та їх удосконалення;

- класифікувати явища і процеси із сфери розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку за педагогічними категоріями і поняттями в різні історичні епохи; встановлювати між ними зв'язки;

- пояснювати (описувати, інтерпретувати) і презентувати інформацію про стан дошкільної освіти в різні історичні часи;

- самостійно обирати спосіб упорядкування та демонстрації історико-педагогічної інформації із сфери навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку;

- дискутувати щодо проблем з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку в різні історичні епохи;

- оцінювати власну діяльність з позицій культурно-історичної, соціальної і педагогічної цінності, займатися самоосвітою і саморозвитком.

У методичних рекомендаціях представлені варіантами контрольної роботи й тестовими завданнями для самоперевірки. Перший рівень контрольної роботи передбачає виконання тестового завдання на рівні розпізнавання. Друге завдання має за мету виконання завдання репродуктивного характеру на основі теоретичних знань і практичних навичок. Третє завдання вимагає від студента прояву творчості у вирішенні конкретного питання. Кожне завдання варіанту виступає як підготовча вправа, етап виконання подальшого завдання.

Тестові завдання закритої форми пропонують обрати одну правильну відповідь із декількох запропонованих. Здобувач вищої освіти має змогу самостійно обрати порядок виконання завдань і самостійно визначати, на якому рівні він засвоїв навчальний матеріал.

Запитання розроблені відповідно програми навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» і будуть у нагоді здобувачам вищої освіти напряму підготовки А2 Дошкільна освіта за денною та заочною формами навчання.

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

Змістовий модуль 1. Загальні основи і тенденції розвитку теорії і практики дошкільної педагогіки за кордоном

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки»

Історія дошкільної педагогіки як складник історії розвитку теорії і практики педагогіки. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у структурі професійної підготовки фахівця в галузі дошкільної освіти. Місце навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у загальному циклі професійно-зорієнтованих дисциплін. Принципи історії дошкільної педагогіки (об'єктивність, науковість, історизм, логічний взаємозв'язок історико-педагогічних явищ і подій з контекстом розвитку суспільства). Джерела історії дошкільної педагогіки як науки.

Тема 2. Зародження ідей виховання дітей дошкільного віку за кордоном

Концепції походження виховання (еволюційно-біологічна, психологічна, теософська або релігійно-ідеалістична, цивілізаційна, соціологічна, соціокультурна). Чинники виникнення виховання як особливого виду суспільно значимої діяльності. Основні форми виховання: колективне, родове, сімейне. Основні засоби передавання традиційної культури народу. Основні ідеї виховання дітей дошкільного віку у період первісного суспільства, стародавнього світу, середньовіччя та відродження.

Тема 3. Педагогічні погляди і традиції виховання дітей у працях реформаторів та просвітителів Західної Європи

Я. А. Коменський – засновник наукового підходу в педагогіці. Принцип природовідповідності виховання, вікова періодизація (за Я. А. Коменським). Принципи навчання Я. А. Коменського. Я. А. Коменський про підготовку дітей до школи. «Материнська школа» у педагогічній спадщині

Я. А. Коменського: її зміст та історичне значення. Роль педагогічної спадщини Я. А. Коменського в розвитку світової педагогіки.

Педагогічні ідеї Дж. Локка. Джон Локк про виховання джентльмена (моральне, фізичне, трудове і розумове виховання). Погляди Дж. Локка на гру, іграшку, виховання дітей раннього віку. Вплив ідей Дж. Локка на розвиток педагогічної думки.

Теорія природного та вільного виховання Ж.-Ж. Руссо. Періодизація дитинства, зміст виховання за періодами. Літературно-педагогічний трактат «Еміль, або Про виховання», його значення в розвитку традицій вільного виховання. Погляди Ж.-Ж. Руссо щодо виховання дівчат.

Тема 4. Розвиток педагогічної думки в європейських країнах (кінець XVIII – початок XIX століття)

Педагогічна діяльність Й. Г. Песталоцці. Ідеї природовідповідного, розвивального навчання та поєднання його з продуктивною працею. Теорія елементарної освіти. Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й. Г. Песталоцці. «Книга матерів» Й. Г. Песталоцці. «Захистки для бідних дітей» Фрідріха Оберліна.

Питання виховання й освіти дошкільників у працях соціалістів-утопістів. Погляди Р. Оуена про розумове, фізичне, моральне, трудове виховання дітей. Організація «школи для маленьких дітей» (інфантскул) у Нью-Ленарку, вимоги до особистості виховательки. Теорія Ш. Фур'є про дитячі об'єднання («маленькі орди», «маленькі банди»).

Ф. Фребель – організатор суспільних дошкільних закладів. Педагогічна концепція виховання і навчання дітей дошкільного віку в дитячому садку Ф. Фребеля. «Дарунки» Ф. Фребеля. Праця Ф. Фребеля «Дитячий садок». Спеціальна підготовка виховательок («садівниць»). Історичне значення педагогічної спадщини Ф. Фребеля.

Тема 5. Традиції реформаторської дошкільної педагогіки в кінці XIX ст. – на початку XX ст.

Педагогічна система М. Монтесорі. Педагогічна діяльність М. Монтесорі щодо створення «Будинків дитини». Теорія самонавчання і самовиховання дітей. Дидактичний матеріал М. Монтесорі, його значення в розвитку практики навчання в закладах дошкільної освіти. Вплив і використання педагогічної системи М. Монтесорі в сучасних закладах дошкільної освіти.

Вальдорфська педагогіка (Р. Штейнер). Вальдорфський дитячий садок (Е. Грюнеліус).

Організація «материнських шкіл» для дітей дошкільного віку і створення освітніх програм для них (П. Кергомар). Праця П. Кергомар «Дошкільне виховання і дитячі садки у Франції».

Тема 6. Сучасний стан дошкільної освіти в зарубіжних країнах

Пріоритетні проблеми освіти і виховання в найрозвиненіших країнах світу (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія). Види дитячих установ у країнах Західної Європи та Азії: дошкільні (підготовчі) класи при початкових школах; державні, громадські, приватні заклади дошкільної освіти з режимом повного дня; центри короткочасного догляду за дітьми (3-4 год.); заклади дошкільної освіти для дітей при організаціях, підприємствах, де працюють їхні батьки; дитячі групи при церквах. Розвиток інклюзивної дошкільної освіти за рубежом: заклади дошкільної освіти для дітей із бідних і соціально неблагополучних сімей; заклади дошкільної освіти (приватні та державні) для дітей з фізичними і розумовими вадами.

Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки

Тема 7. Виховання та освіта на теренах України від найдавніших часів до початку XIX ст.

Виховання підростаючих поколінь в умовах боротьби за виживання, роль матері у вихованні малечі. Виховання дітей у період трипільської

культури (IV-III тисячоліття до н.е.). Система виховання східних слов'ян. Традиційне виховання, освіта і педагогічна думка Київської держави (IX – XIV століття). Розвиток освіти в українських землях, родинне виховання дітей дошкільного віку. Народна педагогіка, вірування і фольклор у вихованні дітей.

Просвітницька діяльність і філософсько-педагогічні погляди Г. С. Сковороди. Значення педагогічних поглядів Г. С. Сковороди щодо розвитку української педагогічної думки.

Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського в галузі дошкільного виховання і освіти. Ідеї народності виховання. Дидактичні принципи К. Д. Ушинського. Рідна мова як засіб виховання дітей. К. Д. Ушинський про сімейне і суспільне дошкільне виховання, його завдання і зміст. Соціальна природа і виховна роль дитячої гри. Педагогічні праці К. Д. Ушинського («Рідне слово», «Людина як предмет виховання», «Дитячий світ» тощо).

Тема 8. Створення теорії вітчизняного дошкільного виховання (друга половина XIX – перша половина XX століття)

Роль громадсько-педагогічного руху 60-х р.р. (Київ, Львів) у відкритті закладів дошкільної освіти. Роль «Київського товариства сприяння вихованню і захисту дітей», «Київського товариства народних дитячих садків», «Харківського товариства працюючих жінок», Львівського товариства («Українська захоронка») тощо у створенні народних дитячих садків. Основні типи українських закладів для малих дітей. Педагогічні погляди Н. Кобринської щодо організації «охоронок» («захоронок») та «фребелівських огороців» (дитячих садків). Концепція національного дитячого садка С. Ф. Русової. Основні праці С. Ф. Русової в галузі дошкільного виховання («Дошкільне виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нові методи дошкільного виховання»). Роль ідей С. Ф. Русової у реформуванні сучасної освіти. Педагогічна діяльність Н. Д. Лубенець, випуск журналу «Дошкільне виховання». Ідея національного

дитячого садка у працях А. Животко. Педагогічні погляди Ю. Дзеровича (праця «Педагогіка»).

Розвиток дошкільної освіти в Українській народній республіці. Організація відділу «Позашкільної освіти і дошкільного виховання» при Міністерстві народної освіти, роль С. Русової в розвитку дошкільної освіти при уряді УНР. Проект документу «Регламент дитячих садків». Видання закону «Про надання прав державної служби співробітникам позашкільної освіти і дошкільного виховання».

Підготовка кваліфікованих «садівниць» для дитячих садків (педагогічні фребелівські курси, Фребелівський дворічний педагогічний інститут, школа нянь-фребелічок «Київського товариства народних дитячих садків»). Педагогічна діяльність І. Сікорського, В. Зеньківського, О. Толмачевської щодо підготовки «керівниць дитячих садків». Підручники та посібники для вихователів («провідниць») дитячих садків О. Дорошенко («Дитячий садок»), В. Чередниченко («Дитяча хатка»), Л. Ясінчук, І. Блажкевич, Н. Селезінкова та ін. («Українське дошкілля»).

Тема 9. Організація вітчизняної системи державної дошкільної освіти в другу половину ХХ ст.

Освіта і виховання у роки другої світової війни та в повоєнні роки. Державні документи про суспільне дошкільне виховання. Типи закладів дошкільної освіти (ясла, ясла-дитячий садок, дитячий садок-школа). Програма виховання в дитячому садку (1962 р., 1971 р., 1986 р.). Гуманістичне виховання у педагогіці В. Сухомлинського («Серце віддаю дітям», «Твори для дітей»). Внесок О. Запорожця в розвиток системи дошкільного виховання в Україні. Лабораторія дошкільного виховання під керівництвом Л. Артемової. Дослідження Г. Костюка, В. Котирло та їх роль у створенні психологічної теорії розвитку дитини в дошкільні роки. Дослідження з проблем організації ігрової діяльності, фізичного, розумового, трудового, морального, естетичного виховання (Л. Артемова, А. Богуш,

Е. Вільчковський, К. Щербакова та ін.). Підготовка вихователів дітей дошкільного віку.

Тема 10. Сучасна система дошкільної освіти в Україні

Розбудова національної системи дошкільного виховання. Сучасні концепції дошкільного виховання в Україні. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» (1993 р.), закон України «Про дошкільну освіту», закон України «Про охорону дитинства», закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», Базовий компонент дошкільної освіти (1998 р., 2012 р., 2021 р.). Типи і види закладів дошкільної освіти загального і спеціального призначення. Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО. Дослідження А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, І. Княжевої, О. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонової та їх роль у розвитку системи сучасної дошкільної освіти. Сучасний стан підготовки вихователів закладів дошкільної освіти.

**ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ТЕХНОЛОГІЧНА
КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»**

Тематика практичних занять

№ теми	Назва теми	Кількість годин	
	Форма заняття	денна	заочна
Змістовий модуль 1.			
Загальні основи і тенденції розвитку теорії і практики дошкільної педагогіки за кордоном			
1	Дискусія «Історія дошкільної педагогіки як складник історії розвитку теорії і практики педагогіки»	2	1
2	Семінар-практикум «Основні ідеї виховання дітей дошкільного віку у період первісного суспільства, стародавнього світу, середньовіччя та відродження»	2	
3	Круглий стіл «Порівняння педагогічних поглядів Я. А. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо»	2	1
4	Семінар-практикум «Ідеї дошкільної освіти в європейських країнах (кінець XVIII – початок XIX століття)»	2	1
5	Воркшоп «Реформаторські концепції дошкільної освіти в кінці XIX ст. – на початку XX ст.»	2	1
6	Вирішення практичних завдань «Види дитячих установ у країнах Західної Європи та Азії»	2	
Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки			
7	Семінар-практикум «Зародження національних	2	1

	освітніх ідей від найдавніших часів до початку XIX ст.»		
8	Круглий стіл «Становлення суспільного дошкільного виховання (друга половина XIX століття)»	2	1
9	Круглий стіл «Становлення суспільного дошкільного виховання (перша половина XX століття)». Дискусія «Вклад С. Русової у вітчизняну систему дошкільної освіти»	2	
10	Семінар-практикум «Відновлення вітчизняної системи державної дошкільної освіти в другій половині XX ст.»	2	1
11	Вирішення практичних завдань «Модернізація сучасної системи національної дошкільної освіти в Україні». Дискусія: Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО (робота з дітьми з проблемами психофізичного розвитку). або Вирішення практичних завдань «Модернізація сучасної системи національної дошкільної освіти в Україні». Дискусія: Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО (логопедичні групи).	2	1
12	Рольова гра: Експертиза сценарію «Аукціон педагогічних ідей» (тема – за вибором студента).	2	
	Разом	24	8

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ

Дискусія «Історія дошкільної педагогіки як складник історії розвитку теорії і практики педагогіки»	Понятійне розминання; постановка проблеми; рефлексія досвіду; дискусія; <i>участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:</i> «Зв'язок історії дошкільної педагогіки із загальною історією, культурою, філософією, релігією, педагогікою, історією педагогіки».	1. Підготовка доповіді презентації: Історія дошкільної педагогіки в системі педагогічних наук. 2. Складання мап розуму (тема на вибір): Предмет і завдання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у структурі професійної підготовки фахівця в галузі дошкільної освіти. Принципи історії дошкільної педагогіки (об'єктивність, науковість, історизм, логічний взаємозв'язок історико-педагогічних явищ і подій з контекстом розвитку суспільства). Джерела історії дошкільної педагогіки як науки. 3. Обговорення і захист доповідей-презентацій. Розроблених мап розуму. 4. Робота в групі, участь у дискусії з	До практичного заняття На практичному занятті
---	--	--	---

		розробкою мапи розуму: «Зв'язок історії дошкільної педагогіки із загальною історією, культурою, філософією, релігією, педагогікою, історією педагогіки».	
Семінар-практикум «Основні ідеї виховання дітей дошкільного віку у період первісного суспільства, стародавнього світу, середньовіччя та відродження»	Постановка проблеми «Особливості дошкільного виховання у період первісного суспільства, стародавнього світу, середньовіччя та відродження»; рефлексія досвіду; дискусія; групове обговорення; Робота в мікрогрупі. Відпрацювання «Soft skills»	1. Підготовка доповіді презентації (тема на вибір) Концепції походження виховання (еволюційно-біологічна, психологічна, теософська або релігійно-ідеалістична, цивілізаційна, соціологічна, соціокультурна). Чинники виникнення виховання як особливого виду суспільно значимої діяльності. Основні форми виховання: колективне, родове, сімейне. Основні засоби передавання традиційної культури народу. 2. Обговорення і захист доповідей-презентацій. 3. Дискусія: «Зародження ідей виховання у первісному суспільстві». Робота	До практичного заняття На практичному занятті

		в мікрогрупі наведення і розігрування прикладів ініціації. 4. Складання мап розуму (тема на вибір): • «Виховання та освітня практика у країнах Стародавнього Сходу (Месопотамія, Єгипет, Індія, Китай)»; • Порівняння Спартанської та Афінської системи виховання; • Порівняння педагогічних ідей у працях давньогрецьких філософів (Сократ, Платон, Аристотель); • «Виховання дітей в епоху Середньовіччя»; • «Гуманістичні ідеї освіти й виховання в епоху Відродження».	
Круглий стіл «Порівняння педагогічних поглядів Я. А. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо»	Участь у колективному обговоренні динамічним зворотнім зв'язком: Роль педагогічної спадщини Я. А. Коменського,	1. Заповнення таблиці «Педагогічні погляди педагогів минулого»: Педагогічні погляди Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локка.	До практичного заняття

	Дж. Локка. Ж.-Ж. Руссо в розвитку світової дошкільної педагогіки. групове обговорення; дискутувати згідно ролей: «педагоги – діти». Відпрацювання «Soft skills»	2. Підготовка та обговорення доповідей «Педагогічні системи Я. А. Коменського, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо» 3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел «Велика дидактика», «Материнська школа», «Видимий світ в малюнках» Я. А. Коменського, «Думки про виховання» Дж. Локк, «Еміль, або Про виховання» Ж.-Ж. Руссо	На практичному занятті
Семінар-практикум «Ідеї дошкільної освіти в європейських країнах (кінець XVIII – початок XIX століття)»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: «Зародження суспільного дошкільного виховання у Західній Європі» Відпрацювання «Soft skills». Робота в командах, відпрацювання здатності організовувати командну роботу, аналізувати й дискутувати згідно ролей: «вихователі – діти».	1. Заповнення таблиці «Педагогічні погляди педагогів минулого»: Педагогічні погляди І. Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, Р. Оуен, Ш. Фур'є 2. Підготовка та обговорення доповідей (тема на вибір студентів) «Педагогічна система І. Песталоцці, «Інфантикул або Інститут розвитку характеру Р. Оуена», «Виховання у фалангах Ш. Фур'є» «Дитячий садок Ф. Фребеля».	До практичного заняття На практичному занятті

		3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел «Як Гертруда вчить своїх дітей», «Книга матерів» I. Песталоцці, «Дитячий садок» Ф. Фребеля 5. Дискусія «Причини виникнення ЗДО в Західній Європі».	
Воркшоп «Реформаторські концепції дошкільної освіти в кінці XIX ст. – на початку XX ст.»	Постановка проблеми «Особливості реформаторської дошкільної освіти у різних країнах в кінці XIX ст. – на початку XX ст (М. Монтессорі, Р. Штейнера, П. Кергомар); рефлексія досвіду; дискусія «Використання дидактичних матеріалів педагогів (М. Монтессорі, Р. Штейнера, П. Кергомар) в логопедичній роботі); групове обговорення; робота в мікрогрупі. Відпрацювання «Soft skills»	1. Заповнення таблиці «Педагогічні погляди педагогів минулого»: Педагогічні погляди М. Монтессорі, Е. Грюнеліус, Р. Штейнера, П. Кергомар. 2. Підготовка та обговорення доповідей (тема на вибір студентів) Педагогічна система М. Монтессорі. «Будинок дитини» М. Монтессорі. Теорія самонавчання і самовиховання дітей М. Монтессорі. Дидактичний матеріал М. Монтессорі. Вплив і використання педагогічної системи М. Монтессорі в сучасній дошкільній освіті.	До практичного заняття На практичному занятті

		Вальдорфський дитячий садок (Р. Штейнер, Е. Грюнеліус). «Материнські школи» для дітей дошкільного віку (П. Кергомар). 3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел «Будинок дитини» М. Монтесорі, «Вальдорфський дитячий садок» Е. Грюнеліус, «Материнська школа» П. Кергомар. 5. Дискусія «Використання дидактичних матеріалів педагогів (М. Монтесорі, Р. Штейнера, П. Кергомар) в логопедичній роботі»».	
Вирішення практичних завдань «Види дитячих установ у країнах Західної Європи та Азії»	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: «Пріоритетні проблеми освіти і виховання в найрозвиненіших країнах світу (країна на вибір)». Рольова гра. Відпрацювання «Soft skills».	1. Підготовка доповіді-презентації з мапою розуму: «Пріоритетні проблеми освіти і виховання в найрозвиненіших країнах світу (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія тощо)». 2. Контрольна робота 1. 3. Рольова гра «Сучасний ЗДО	До практичного заняття

		віку». «Просвітницька діяльність і філософсько-педагогічні погляди Г. С. Сковороди», «Ідеї К. Д. Ушинського щодо народного виховання». 3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел: з народної педагогіки (казки, легенди, міфи, приказки, прислів'я тощо), байки «Вдячний Єродій», «Байки Харківські» Г. Сковорода, «Рідне слово», «Людина як предмет виховання», «Дитячий світ» К. Ушинський. 5. Дискусія: чи доцільні ідеї Г. Сковороди та К. Ушинського щодо народності та національності виховання у сучасній дошкільній освіті.	
Круглий стіл «Становлення суспільного дошкільного виховання (друга половина ХІХ століття)»	Постановка проблеми «Організація дошкільної освіти в Україні (друга половина ХІХ)»; відкриття перших дитячих садків». Рефлексія досвіду;	1. Заповнення таблиці «Педагогічні погляди педагогів минулого»: Педагогічні погляди С. Русової, Н. Лубенець, Н. Кобринської, Ю. Дзеровича,	До практичного заняття

	групове обговорення; робота в мікрогрупі. Відпрацювання «Soft skills»	А. Животко. 2. Підготовка та обговорення доповідей (тема на вибір студентів) «Роль «Київського товариства сприяння вихованню і захисту дітей», «Київського товариства народних дитячих садків», «Харківського товариства працюючих жінок», Львівського товариства («Українська захоронка») тощо у створенні народних дитячих садків», «Основні типи українських закладів для малих дітей». «Педагогічні погляди Н. Кобринської щодо організації дошкільних установ». Педагогічна діяльність Н. Д. Лубенець, випуск журналу «Дошкільне виховання», Ідея національного дитячого садка у працях А. Животко, Педагогічні погляди Ю. Дзєровича, Розвиток дошкільної освіти в Українській народній республіці, Підготовка	На практичному занятті
--	--	---	-------------------------------

		кваліфікованих «садівниць» для дитячих садків (педагогічні фребелівські курси, Фребелівський дворічний педагогічний інститут, школа нянь-фребелічок «Київського товариства народних дитячих садків»), Підручники та посібники для вихователів («провідниць») дитячих садків О. Дорошенко («Дитячий садок»), В. Чередниченко («Дитяча хатка»), Л. Ясінчук, І. Блажкевич, Н. Селезінкова та ін. («Українське дошкілля»). 3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел: «Фребель і Монтессорі» Н. Лубенець.	
Круглий стіл «Становлення суспільного дошкільного виховання (перша половина ХХ століття)». Дискусія «Вклад С. Русової у	Дискусія; участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком: «Концепція національного дитячого садка	1. Обговорення основних праць С. Ф. Русової в галузі дошкільного виховання («Дошкільне виховання», «Теорія і практика дошкільного	На практичному занятті

		Л. Артемової». «Дослідження Л. Божович, Г. Костюка, В. Котирло та їх роль у створенні психологічної теорії розвитку дитини в дошкільні роки». «Вітчизняні дослідження з проблем організації ігрової діяльності, фізичного, розумового, трудового, морального, естетичного виховання у ХХ ст». «Підготовка вихователів дітей дошкільного віку». 3. Обговорення заповнених таблиць. 4. Аналіз, читання, розігрування сюжетів першоджерел: «Психологія особистості і діяльності дошкільника», «Основи дошкільної педагогіки» О. Запорожця, «Про роль спадковості, середовища і виховання в психічному розвитку дитини» Г. Костюка, «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинського. 5. Участь у дискусіях «Гуманізм	
--	--	--	--

		концепції дошкільного виховання в Україні». «Типи і види закладів дошкільної освіти загального і спеціального призначення». «Дослідження А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, І. Княжевої, О. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонові та їх роль у розвитку системи сучасного дошкільного виховання». «Сучасний стан підготовки вихователів закладів дошкільної освіти». 4. Участь у дискусії Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО (робота з дітьми з проблемами психофізичного розвитку).	
Вирішення практичних завдань «Модернізація сучасної системи національної	Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:	1. Аналіз документів: Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)»	До практичного заняття

дошкільної освіти в Україні». Дискусія: Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО (логопедичні групи).	Пріоритетні проблеми української дошкільної освіти Робота в мікрогрупі. Аналіз нормативних документів, стандартів дошкільної освіти в Україні. Написання контрольної роботи	(1993 р.), закон України «Про дошкільну освіту», закон України «Про охорону дитинства», закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», Базовий компонент дошкільної освіти (1998 р., 2012 р., 2021 р.). 2. Контрольна робота 2. 3. Підготовка та обговорення доповідей (тема на вибір студентів) «Розбудова національної системи дошкільного виховання». «Сучасні концепції дошкільного виховання в Україні». «Типи і види закладів дошкільної освіти загального і спеціального призначення». «Дослідження А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої,	На практичному занятті
--	---	---	------------------------

		І. Княжевої, О. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонові та їх роль у розвитку системи сучасного дошкільного виховання». «Сучасний стан підготовки вихователів закладів дошкільної освіти». 4. Участь у дискусії «Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми організації інклюзивної освіти у ЗДО (вихователь логопедичної групи).	
Рольова гра: Експертиза сценарію «Аукціон педагогічних ідей» (тема – за вибором студента).	Рольова гра. Відпрацювання «Soft skills».	1. Обговорення і захист сценарію «Аукціон педагогічних ідей» (тема – за вибором студента).	На практичному занятті

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

Титульна сторінка зошита оформлюється за формою:

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Кафедра дошкільної педагогіки

Контрольні роботи
з навчальної дисципліни
«Історія дошкільної педагогіки»
студента (ки) _____
шифр групи

ПІБ студента (повністю)

Підпис

Одеса 20__-20__ н.р.

Зразок оформлення першої сторінки: студент вказує номер змістового модуля, за яким проводиться контроль знань та номер варіанту контрольної роботи. Студент може самостійно вибирати порядок виконання завдання.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Змістовий модуль 1

Варіант 1

1. Що можна віднести до найдревніших джерел в історії педагогіки?
 - а) манускрипти;
 - б) педагогічна преса;
 - в) мемуари педагогів.
2. Схарактеризуйте своєрідність організації, змісту і методів виховання у країнах Стародавнього Сходу (Єгипет, Індія, Китай, Месопотамія) та Давньої Греції.

3. Розробіть мапу розуму «Виховання дітей у первісному суспільстві».

Варіант 2

1. Який аспект умінь був не обов'язковим у лицарському вихованні в епоху Середньовіччя:

- а) грати у шахи;
- б) володіти зброєю;
- в) полювати;
- г) уміння складати вірші і співати;
- д) читати й писати.

2. Схарактеризуйте виховання та освіту дітей в епохи Середньовіччя та Відродження.

3. Розробіть мапу розуму «Єзуїтська система виховання».

Варіант 3

1. Поняття «золоте правило дидактики» Я. А. Коменського це принцип:

- а) систематичності;
- б) послідовності;
- в) наочності;
- г) доступності.

2. Визначте вікову періодизацію за Я. А. Коменським, розкрийте зміст виховання за періодами.

3. Розробіть мапу розуму «Порівняльна характеристика творів Я. А. Коменського «Материнська школа» та «Видимий світ у малюнках».

Варіант 4

1. Ідею «вільного виховання» вперше обґрунтував:

- а) Я. А. Коменський;

б) Ж.-Ж. Руссо;

в) Дж. Локк.

2. Визначте періодизацію дитинства Ж.-Ж. Руссо, розкрийте зміст виховання за періодами.

3. Розробіть мапу розуму «Виховання джентльмена за системою Дж. Локка».

Варіант 5

1. Основою початкового навчання Й. Г. Песталоцці є:

а) звук, буква, цифра;

б) слово, форма, число;

в) колір, звук, смак;

г) відчуття, досвід, праця.

2. Охарактеризуйте в чому полягає особливість ідеї розвиваючого та виховуючого навчання Й. Г. Песталоцці.

3. Прокоментуйте наведені нижче висловлювання Й. Г. Песталоцці «Дитина – дзеркало вчинків батьків»; «Око хоче дивитись, вухо – чути, нога – ходити і рука – хапати. Але також і серце хоче вірити і любити. Розум хоче міркувати».

Варіант 6

1. Хто відкрив «школу для маленьких дітей («інфанти-скули»):

а) Ф. Фребель;

б) Ш. Фур'є;

в) Р. Оуен.

2. Схарактеризуйте зміст та методи виховання у дитячому садку Ф. Фребеля.

3. Розробіть мапу розуму в якій порівняйте системи виховання Ш. Фур'є та Р. Оуена.

Варіант 7

1. Засновником «вальдорфської педагогіки» є:
 - а) Р. Штейнер;
 - б) Дж. Дьюї;
 - в) М. Монтесорі.
2. Розкрийте особливості використання педагогічної системи М. Монтесорі в сучасних ЗДО.
3. Розробіть мапу розуму «Дидактичний матеріал та тематичні зони М. Монтесорі».

Варіант 8

1. Засновником «будинку дитини» є:
 - а) Р. Штейнер;
 - б) Д. Дьюї;
 - в) М. Монтесорі.
2. Розкрийте особливості виховання і навчання у вальдорфських дитячих садках.
3. Прокоментуйте наведені нижче висловлювання П. Кергомар «Час, який витрачається на виховання, не втрачений час – такий девіз мені хотілося б бачити на стінах наших материнських шкіл»; «Під час гри, особливо спільної гри, дитина перебуває у товаристві собі подібних і навчається жити. В грі виявляються деякі риси характеру, відбуваються зіткнення, розбіжності».

Змістовий модуль 2

Варіант 1

1. Форма домашнього виховання дітей дошкільного віку в Київській державі»:
 - а) кормильство;
 - б) родинна школа,

в) школа «книжного навчання».

2. Проаналізуйте зміст та організацію навчання на теренах України від найдавніших часів до XIV століття.

3. Складіть мапу розуму «Народна педагогіка».

Варіант 2

1. Якою найпоширенішою формою послуговувався Г. С. Сковорода у викладі власних педагогічних поглядів:

а) оповіданням;

б) байкою/притчею;

в) казкою.

2. Схарактеризуйте просвітницьку діяльність і філософсько-педагогічні погляди Г. С. Сковороди.

3. Прокоментуйте наведене нижче висловлювання Г. С. Сковороди: «Виховання криється в природі самого народу, як вогонь і світло невидиме в кремені».

Варіант 3

1. К. Д. Ушинський вперше обґрунтував у вітчизняній дидактиці метод навчання грамоти:

а) буквоскладовий;

б) звуковий;

в) поскладовий.

2. Схарактеризуйте педагогічні погляди К. Д. Ушинського щодо виховання дітей.

3. Прокоментуйте наведене нижче висловлювання К. Д. Ушинського «Мова народу – найкращий цвіт усього його духовного життя, який ніколи не в'яне».

Варіант 4

1. Педагогічні погляди щодо організації «фребелівських огороців» (дитячих садків) належать:
 - а) Н. Кобринській;
 - б) К. Ушинському;
 - в) С. Русовій.
2. Схарактеризуйте роль громадсько-педагогічного руху 60-х р.р. у відкритті закладів дошкільної освіти на Галичині.
3. Складіть анотацію на підручник для вихователів («провідниць») дитячих садків «Українське дошкілля» (Л. Ясінчук, І. Блажкевич, Н. Селезінкова та ін.).

Варіант 5

1. Один з перших дитячих садків у Києві відкрила:
 - а) М. Монтессорі;
 - б) С. Русова;
 - в) Н. Кобринська.
2. Схарактеризуйте роль «Київського товариства сприяння вихованню і захисту дітей», «Київського товариства народних дитячих садків», «Харківського товариства працюючих жінок», у створенні народних дитячих садків.
3. Розробіть мапу розуму «Типи закладів дошкільної освіти в Україні наприкінці 19 ст.-початку 20 ст.».

Варіант 6

1. Міністерство освіти в уряді Директорії очолював:
 - а) І. Стешенко;
 - б) І. Огієнко;
 - в) С. Русова.

2. Обґрунтуйте історичне значення розробленої С. Ф. Русовою концепції національного дитячого садка.

3. Розробіть мапу розуму «Порівняльний аналіз праць С. Ф. Русової «Дошкільне виховання» і «Нові методи дошкільного виховання».

Варіант 7

1. Який вид навчання є домінуючим у творчості В. О. Сухомлинського:

- а) випереджувальне;
- б) традиційне;
- в) розвивальне.

2. Схарактеризуйте В. О. Сухомлинського погляди щодо підготовки дітей до шкільного навчання.

3. Прокоментуйте наведене нижче висловлювання В. О. Сухомлинського «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості».

Варіант 8

1. У незалежній Україні закон «Про дошкільну освіту» був вперше прийнятий у:

- а) 1994 р.;
- б) 2003 р.;
- в) 2001 р.

2. Розкрийте внесок досліджень А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, І. Княжевої, О. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонової у розвиток системи сучасного дошкільного виховання.

3. Проаналізуйте закони України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про освіту».

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як окрема галузь наукових знань історія педагогіки виникла:

- а) у другій половині XIX століття;
- б) у другій половині XVII століття;
- в) у першій половині XVI століття.

2. Дослідником соціокультурного підходу щодо виникнення виховання є:

- а) І. Зязюн;
- б) О. Шпенглер;
- в) П. Монро.

3. Засновник «біологізаторського підходу» щодо сутності виховання:

- а) К. Шмідт;
- б) Ш. Летурно;
- в) І. Бех.

4. Перші в історії виховні заклади «будинки молоді» з'являються:

- а) у первісному суспільстві;
- б) у рабовласницькому суспільстві;
- в) у феодальному суспільстві.

5. Єгиптяни у III тисячолітті до н. е. використовували для письма:

- а) шовк;
- б) пальмове листя;
- в) папірус.

6. Система виховання, що мала найбільш виражене військово-фізичне спрямування:

- а) спартанська;

- б) афінська;
- в) релігійна.

7. Автор твору «Держава» в якому розкриваються ідеї суспільного виховання дітей 3-5 р.:

- а) Платон;
- б) Аристотель;
- в) Сократ.

8. Хто першим у Стародавній Греції запропонував вікову періодизацію дітей з різницею у 7 р.?

- а) Платон;
- б) Сократ;
- в) Аристотель.

9. Навчальні дисципліни, що входили у «сім вільних мистецтв» це:

- а) граматика, діалектика, риторика, арифметика, геометрія, астрономія, музика;
- б) граматика, діалектика, риторика, арифметика, геометрія, хімія, музика;
- в) граматика, діалектика, риторика, арифметика, фізика, астрономія, біологія.

10. Школу для дітей «Будинок радості» в епоху Відродження заснував:

- а) Вітторіно да Фельтре;
- б) Еразм Роттердамський;
- в) Томас Мор.

11. У творі Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантегрюель» вчителя «нового типу» звали:

- а) «Понократ»;

- б) «Платон»;
- в) «Олоферн».

12. Назвати автора та його твір, в якому він показав ідеальний суспільний лад, де навчання дітей розпочинається з 2-х років із застосуванням наочності. Стіни міста розписані картинами, на яких зображені різні галузі знань і ремесел. Гуляючи зі своїми наставниками вздовж стін, маленькі діти засвоюють алфавіт і вчаться говорити, потім, граючись, оволодівають навчальними предметами:

- а) Т. Мор «Золота книга про найкращий люд і про новий острів»;
- б) Ф. Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель»;
- в) Т. Кампанелла «Місто сонця».

13. Автор твору «Досліди»:

- а) Т. Мор;
- б) М. Монтень;
- в) Ф. Рабле.

14. Чеський педагог Я. А. Коменський уперше:

- а) розробив класно-урочну систему;
- б) відкрив заклад для дітей дошкільного віку;
- в) закликав відмовитися від тілесних покарань.

15. У системі Я. А. Коменського першим ступенем навчання дітей від народження до 6 р. є:

- а) материнська школа;
- б) пансофія;
- в) елементарна школа.

16. Для дітей від 6 до 12 років Я. А. Коменський запропонував:

- а) школу рідної мови;
- б) латинську школу;
- в) материнську школу.

17. Мета виховання за педагогічною системою Дж. Локка:

- а) підготовка джентльмена, який вміє вести свої справи розумно і прибутково;
- б) формування людини-патріота, головним якостями якого повинні бути висока моральність, любов до науки, знань;
- в) різнобічний і гармонійний розвиток усіх природних сил та здібностей.

18. На думку Дж. Локка дитину потрібно виховувати:

- а) вдома, під наглядом наставника;
- б) у школі;
- в) у закритому пансіоні.

19. Який педагог запропонував замінити метод покарання «методом природних наслідків від неправильних вчинків дитини» ?

- а) Р. Оуен;
- б) Ж. Руссо;
- в) Д. Локк.

20. Періодизація Ж.-Ж. Руссо складається з наступних періодів:

- а) від народження до 2 р., від 2 р. до 12 р., від 12 р. до 15 р., від 15 р. до 18 р., після 18 р.;
- б) від народження до 6. р., від. 6 р. до 12 р., від 12 р. до 18 р., від 18 р. до 24 р.;
- в) від народження до 7. р., від. 7 р. до 14 р., від 14 р. до 21 р..

21. Яку книжку, на думку Ж.-Ж. Руссо, міг прочитати Еміль у період «сон розуму»:

- а) Робінзон Крузо;
- б) Утопія;
- в) Пригоди Гулівера.

22. Який педагог відкрив у Нейгофі свій перший притулок для бідних дітей «Заклад для бідних», в якому зробив спробу поєднання навчання дітей з виробничою працею. Діти пряли і одночасно сліdkували за тим, що вчитель писав на дошці ?

- а) Й. Песталоцці;
- б) Ф. Фребель;
- в) Ж. Руссо.

23. Який із цих творів написав Й. Песталоцці:

- а) «Еміль, або про виховання»;
- б) «Як Гертруда вчить своїх дітей»;
- в) «Видимий світ у малюнках».

24. Утопічну ідею щодо створення дитячих організацій для суспільно корисної роботи («маленькі орди», «маленькі банди») запропонував:

- а) Ш. Фур'є;
- б) Ф. Фребель;
- в) Ф. Оберлін.

25. Заклад для дітей дошкільного віку під назвою «Дитячий садок» засновано:

- а) П. Керегомар;
- б) М. Монтессорі;
- в) Ф. Фребелем.

26. «Дарунки» за системою Ф. Фребеля – це:

- а) пісок, вода, глина;
- б) м'ячики, кубики, цеглинки;
- в) лялька, книжка, предметні картинки.

27. Дидактичні матеріали М. Монтессорі спрямовані на:

- а) виховання моральних якостей;
- б) формування культурно-гігієнічних навичок;
- в) розвиток сенсорних здібностей.

28. Засновник «вальдорфської педагогіки»:

- а) Р. Штейнер;
- б) О. Декролі;
- в) Е. Мейман.

29. Перший вальдорфський дитячий садок відкрила:

- а) Е. Грюнеліус;
- б) М. Монтессорі;
- в) С. Русова.

30. Школа «книжного навчання» у Київській державі мала статус:

- а) елементарної школи;
- б) школи підвищеного рівня;
- в) середньої школи.

31. Першим в історії української педагогічної думки висунув ідею природного виховання:

- а) Г. Сковорода;
- б) О. Духнович;
- в) К. Ушинський.

32. Ідея «сродності виховання» належить:

- а) Г. Сковороді;
- б) Т. Шевченко;
- в) О. Духновичу.

33. Прогресивна ідея, що лежить в основі педагогічної системи К. Д. Ушинського:

- а) народного виховання;
- б) вільного виховання;
- в) виховання у колективі.

34. Який український педагог створив оригінальну теорію дитячої гри і вважав, що дорослий повинен не втручатися у гру дітей, а тільки постачати матеріал для неї:

- а) А. Животко;
- б) К. Ушинський;
- в) С. Русова.

35. Перше періодичне видання в Україні, що висвітлювало теорію і практику дошкільного виховання (журнал «Дошкільне виховання»), видавало:

- а) Київське товариство народних дитячих садків;
- б) Харківське товариство працюючих жінок;
- в) Львівське товариство «Українська захоронка».

36. У 1909 році «Київське товариство народних дитячих садків», щоб задовольнити потребу у кваліфікованих кадрах, засновує:

- а) Фребелівський дворічний педагогічний інститут;
- б) Фребелівські педагогічні курси;
- в) Школу нянь-фребелічок.

37. Хто був директором Фребелівського дворічного педагогічного інституту, створеного для підготовки виховательок?

- а) І. Сікорський;
- б) С. Русова;
- в) К. Ушинський.

38. В якій своїй книзі С. Ф. Русова узагальнила лекції з педагогіки і психології, які вона читала у Фребелівському педагогічному інституті майбутнім вихователям?

- а) «Теорія і практика дошкільного виховання»;
- б) «Нові методи дошкільного виховання»;
- в) «Дошкільне виховання».

39. Першим на західноукраїнських землях щомісячним фаховим журналом, який висвітлював проблеми дошкільного виховання був:

- а) «Дошкільне виховання»;
- б) «Українське дошкілля»;
- в) «Дитяча хатка».

40. Засновниця жіночого руху в Галичині, активна учасниця громадського і літературного життя, організатор жіночих періодичних видань «Перший вінок», «Наша доля», «Жіноча бібліотека»:

- а) К. Толмачевська;
- б) І. Блажкевич;
- в) Н. Кобринська.

41. Хто обґрунтував концепцію українського національного дитячого садка?

- а) С. Русова;
- б) К. Толмачевська;

в) Н. Кобринська.

42. Один із авторів підручника для вихователів («провідниць») дитячих садків «Українське дошкілля»?

- а) С. Русова;
- б) К. Ушинський;
- в) Л. Ясінчук.

43. Засновник вітчизняної гуманної педагогіки, автор твору «Серце віддаю дітям»:

- а) В. Сухомлинський;
- б) О. Кононко;
- в) В. Вільчковський.

44. Видатний сучасний український педагог, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, дослідниця проблем дошкільної лінгводидактики

- а) А. Богуш;
- б) О. Кононко;
- в) Н. Лубенець.

45. Базовий компонент дошкільної освіти України уперше був розроблений у:

- а) 1991 р.;
- б) 1998 р.;
- а) 2012 р.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		денна	заочна	
Змістовий модуль 1. Загальні основи і тенденції розвитку теорії і практики дошкільної педагогіки за кордоном				
1	Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» Предмет і завдання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у структурі професійної підготовки фахівця в галузі дошкільної освіти. Місце навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у загальному циклі професійно-зорієнтованих дисциплін. Принципи історії дошкільної педагогіки (об’єктивність, науковість, історизм, логічний взаємозв’язок історико-педагогічних явищ і подій з контекстом розвитку суспільства). Джерела історії дошкільної педагогіки як науки.	4	6	
2	Тема 2. Зародження ідей виховання дітей дошкільного віку за кордоном Концепції походження виховання (еволюційно-біологічна, психологічна, теософська або релігійно-ідеалістична,	4	6	

	цивілізаційна, соціологічна, соціокультурна). Чинники виникнення виховання як особливого виду суспільно значимої діяльності. Основні форми виховання: колективне, родове, сімейне. Основні засоби передавання традиційної культури народу.		
3	Тема 3. Педагогічні погляди і традиції виховання дітей у працях реформаторів та просвітителів Західної Європи Я. А. Коменський – засновник наукового підходу в педагогіці. Я. А. Коменський про підготовку дітей до школи. «Материнська школа» у педагогічній спадщині Я. А. Коменського: її зміст та історичне значення. Роль педагогічної спадщини Я. А. Коменського в розвитку світової педагогіки. Погляди Локка на гру, іграшку, виховання дітей раннього віку. Вплив ідей Локка на розвиток педагогічної думки. Літературно-педагогічний трактат «Еміль, або Про виховання», його значення в розвитку традицій вільного виховання. Погляди Ж.-Ж. Руссо щодо виховання дівчат.	8	11

4	Тема 4. Розвиток педагогічної думки в європейських країнах (кінець XVIII – початок XIX століття) Виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й. Г. Песталоцці. «Книга матерів» Й. Г. Песталоцці. «Захистки для бідних дітей» Фрідріха Оберліна. Питання виховання й освіти дошкільників у працях соціалістів-утопістів. Праця Ф. Фребеля «Дитячий садок». Спеціальна підготовка вихователюк («садівниць»). Історичне значення педагогічної спадщини Ф. Фребеля.	8	10
5	Тема 5. Традиції реформаторської дошкільної педагогіки в кінці XIX ст. – на початку XX ст. Педагогічна діяльність М. Монтесорі щодо створення «Будинків дитини». Вплив і використання педагогічної системи М. Монтесорі в сучасних закладах дошкільної освіти. Вальдорфський дитячий садок (Е. Грюнеліус). Праця П. Кергомар «Дошкільне виховання і дитячі садки у Франції».	8	11
6	Тема 6. Сучасний стан дошкільної освіти в зарубіжних країнах	4	8

	Пріоритетні проблеми освіти і виховання в найрозвиненіших країнах світу (США, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія).			Індивідуальна, групова співбесіда, усне опитування, перевірка практичних завдань, КР, залік
Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки				
7	Тема 7. Виховання та освіта на теренах України від найдавніших часів до початку XIX ст. Виховання дітей у період трипільської культури (IV-III тисячоліття до н.е.). Система виховання східних слов'ян. Традиційне виховання, освіта і педагогічна думка Київської держави (IX – XIV століття). Розвиток освіти в українських землях, родинне виховання дітей дошкільного віку. Народна педагогіка, вірування і фольклор у вихованні дітей. Значення педагогічних поглядів Г. Сковороди щодо розвитку української педагогічної думки. Рідна мова як засіб виховання дітей. К. Д. Ушинський про сімейне і суспільне дошкільне виховання, його завдання і зміст. Педагогічні праці К. Д. Ушинського («Рідне слово», «Людина як предмет виховання», «Дитячий світ» тощо).	6	7	

8	Тема 8. Створення теорії вітчизняного дошкільного виховання (друга половина XIX – перша половина XX століття). Роль громадсько-педагогічного руху 60-х р.р. (Київ, Львів) у відкритті закладів дошкільної освіти. Ідея національного дитячого садка у працях А. Животко. Педагогічні погляди Ю. Дзеровича (праця «Педагогіка»). Проект документу «Регламент дитячих садків». Видання закону «Про надання прав державної служби співробітникам позашкільної освіти і дошкільного виховання». Підручники та посібники для вихователів («провідниць») дитячих садків О. Дорошенко («Дитячий садок»), В. Чередниченко («Дитяча хатка»), Л. Ясінчук, І. Блажкевич, Н. Селезінкова та ін. («Українське дошкілля»).	6	11
9	Тема 9. Організація вітчизняної системи державної дошкільної освіти в другу половину XX ст. Програма виховання в дитячому садку (1962 р., 1971 р., 1986 р.). Гуманістичне виховання у педагогіці В. Сухомлинського («Серце віддаю	8	10

	дітям», «Твори для дітей»). Дослідження Л. Божович, Г. Костюка, В. Котирло та їх роль у створенні психологічної теорії розвитку дитини в дошкільні роки. Дослідження з проблем організації ігрової діяльності, фізичного, розумового, трудового, морального, естетичного виховання (Л. Артемова, А. Богуш, Е. Вільчковський, К. Щербакова та ін.).		
10	Тема 10. Сучасна система дошкільної освіти в Україні Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» (1993 р.), закон України «Про дошкільну освіту», закон України «Про охорону дитинства», закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», Базовий компонент дошкільної освіти (1998 р., 2012 р., 2021 р.).	4	8
	Разом	60	88

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Підготовка сценарію «Аукціон педагогічних ідей» на основі порівняння педагогічних поглядів та творів педагогів (тема – за вибором студента):

- Особливості вікових періодизацій Аристотеля, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребеля, М. Монтесоррі.
- Порівняйте педагогічні погляди у творах Сократа, Платона, Аристотеля, Г. С. Сковороди, К. Ушинського.
- Порівняйте зміст освіти форми, методи роботи з дітьми у працях Я. А. Коменського та К. Д. Ушинського.
- Порівняйте особливості виховання дітей у перші шість років у працях Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Ф. Фребеля та С. Русової.
- Порівняйте педагогічні погляди щодо виховання дітей у працях Дж. Локка, М. Монтесоррі, К. Ушинського, А. Богуш.
- Порівняйте ідею «вільного виховання» та організацію навчання дітей у працях Ж.-Ж. Руссо, М. Монтесоррі та В. Сухомлинського.
- Порівняйте зміст освіти та організацію навчання у працях Й. Г. Песталоцці, Дж. Локка та В. О. Сухомлинського.
- Порівняйте погляди щодо виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й. Г. Песталоцці, В. О. Сухомлинського, Т. Г. Жаровцевої.
- Порівняйте педагогічні ідеї щодо трудового виховання дітей у працях Дж. Локка, Й. Г. Песталоцці та Т. І. Поніманської.
- Порівняйте педагогічні ідеї М. Монтесоррі, Е. Грюнеліус та С. Русової щодо виховання дошкільників.
- Порівняйте особливості організації освітнього процесу в «материнській школі» П. Кергомар та «національному дитячому садку» С. Русової.

- Ідеї народного (національного) виховання у працях Я. Коменського, К. Ушинського та С. Русової.
- Народна педагогіка, вірування і фольклор у вихованні дітей зарубіжжям і в Україні (Німеччина і Україна, Великобританія і Україна, Італія і Україна, Корея і Україна тощо).
- Ідеї наступності між дошкільною та початковою освітою (В. Сухомлинський, А. Богуш, Т. Поніманська).
- Сучасні дослідження з актуальних проблем дошкільної освіти (А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, І. Княжевої, О. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонової).
- Порівняйте основні ідеї творів «Материнська школа» Я. Коменського та «Дошкільна педагогіка» Т. Поніманської.
- Порівняйте основні ідеї творів «Еміль, або Про виховання» Ж.-Ж. Руссо та «Думки про виховання» Дж. Локк, «Серце відаю дітям» В. О. Сухомлинського.
- Порівняйте основні ідеї творів «Дитячий садок» Ф. Фребель, «Материнські школи» П. Кергомар та «У дитячому садку» С. Русової.
- Порівняйте основні ідеї творів «Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання в «Будинках дитини» М. Монтесорі, «Дошкільне виховання» С. Русової та «Вальдорфський дитячий садок» Е. Грюнеліус.
- Порівняйте основні ідеї творів «Велика дидактика», «Чуттєвий світ в малюнках» Я. Коменського та «Рідне слово», «Людина як предмет виховання» К. Ушинського.

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів

власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

- копіювання;
- перефразування;
- компіляція;
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА РІЗНИМИ ВИДАМИ РОБОТИ

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач вищої освіти не бере участі в занятті, є лише спостерігачем.
	1 бал	Здобувач вищої освіти знає загальні положення основного матеріалу щодо особливостей педагогічної діяльності та поглядів закордонних і вітчизняних педагогів у різні часи, про історико-педагогічні процеси, явища і факти, що мали місце за кордоном та в Україні, але не засвоїв його деталей, демонструє епізодичні, безсистемні знання, погано обізнаний з педагогічною діяльністю окремих учених у різні історичні часи, допускає неточності у відповідях, у застосуванні знань при вирішенні практичних

		задач, не завжди може виявити взаємозалежність між окремими педагогічними явищами і об'єктами, не вміє пояснити причини подібності та відмінності при порівнянні педагогічних ідей, явищ, об'єктів, допускає суттєві помилки, не може довести свою точку зору, не бачить кінцевого результату діяльності, демонструє нестійку сформованість практичних вмінь та навичок. Відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги. Не приймає участі у дискусії.
	2 бали	Здобувач вищої освіти демонструє наявність чітких уявлень щодо розуміння поглядів зарубіжних і вітчизняних педагогів у різні часи, про історико-педагогічні процеси, явища і факти, що мали місце за кордоном та в Україні. Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи

		практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи. Проте здобувач вищої освіти показав уміння самостійно поновлювати знання в ході навчальної роботи.
	3 бали	Здобувач вищої освіти демонструє наявність чітких уявлень щодо розуміння поглядів зарубіжних і вітчизняних педагогів та вчених у різні часи, про історико-педагогічні процеси, явища і факти, що мали місце за кордоном та в Україні, наявність умінь використовувати кращі здобутки дошкільної освіти на практиці, наявність почуття пошани до педагогічної спадщини свого та інших народів. Здобувач освіти бере активну участь у занятті. Висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади. Володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Активно приймає участь у дискусіях, виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники. Здобувач вищої освіти виявив творчі якості в розумінні, викладенні і використанні навчального матеріалу, здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення

		загальноосвітньої та фахової підготовки.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (сценарій «Аукціон педагогічних ідей»)	10-8 балів	Здобувач вищої освіти показав явне поглиблення та розуміння теми; сценарій притягує увагу аудиторії. Сценарій має чіткі цілі, відповідні темі, зроблений акцент на важливих питаннях. Він продемонстрував вміння здійснювати пошукову діяльність, знаходити джерела інформації із сфери дошкільної освіти та опрацьовувати їх, узагальнювати і упорядковувати інформацію про явища і процеси із сфери розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку у різні історичні епохи, використовувати здобуті знання у практичній. Продемонстрував обізнаність з педагогічною діяльністю і поглядами різних учених минулого, вміння надати порівняльну характеристику їх педагогічних систем, знання основних ідей творів, може творчо трансформувати їх потенціал у сучасний освітній процес закладу дошкільної освіти. Зміг самостійно обрати спосіб упорядкування та демонстрації історико-педагогічної інформації, включена інформація добута із різноманітних джерел. Повністю захистив сценарій, відповів на всі запитання експертів.
	7-6 балів	Сценарний сюжет має чіткі цілі, відповідні темі. Включена інформація добута із

		різноманітних джерел. Проте не повністю виконанні завдання, недостатньо ретельно представлена порівняльна характеристика педагогічних поглядів вчених, їх основних педагогічних творів. Під час захисту наявні декілька технічних, не дуже серйозних, проблем при запуску електронних матеріалів (презентації), що уповільнювало демонстрацію. Здобувач вищої освіти захистив розроблений сценарій, відповів на всі запитання експертів. Розроблений сценарій корисний не тільки для студента, який його створив.
	5-3 бали	Інформація подана структуровано, зрозуміло для аудиторії, проте не повністю виконанні всі завдання обраної теми, наявні фактичні помилки чи незрозумілості. Здобувач вищої освіти продемонстрував вміння надати порівняльну характеристику педагогічним поглядам і системам різних педагогів, знайомий з першоджерелами, проте під час захисту розробленого сценарію за сюжетами педагогічних творів, не надавав повну, чітку відповідь на запитання експертів. Є деякі технічні проблеми з якими перегляд сценарію ускладнюється, але перегляд все ж можливий.
	2-1 бал	Сценарій сфокусований на темі, але не висвітлює її. Наявна певна організаційна структура, але вона не явна з показу. Здобувач вищої освіти продемонстрував епізодичні,

		безсистемні знання, погано обізнаний з педагогічною діяльністю окремих учених у різні історичні часи, основними педагогічними ідеями їх творів. При перегляді сюжету сценарію наявні технічні проблеми не дозволяють ефективно їх демонструвати, чути, чи розуміти зміст. При захисті (розігруванні сценарію) студент не зміг надати повну, чітку відповідь на більшість запитань експертів, або взагалі не зміг відповісти на запитання.
	0 балів	Сценарій не розроблено.
Самостійна робота	0-1 бал	Завдання не виконано або здобувач розпізнає лише деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	3-2 балів	Завдання виконане формально, здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу поглядів вчених, їх основних педагогічних творів; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.

	5-4 бали	У виконанні завдань виявляє креативність, самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади щодо поглядів зарубіжних і вітчизняних педагогів та вчених у різні часи, про історико-педагогічні процеси, явища і факти, що мали місце за кордоном та в Україні; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує практичні завдання відповідно до рекомендацій; практичні завдання виконанні в повному обсязі.	
Контрольна робота	0 балів	Контрольна робота не виконана	(За правильне виконання одного з варіантів контрольної роботи студенти отримують – 5 балів. Виконання в повному обсязі контрольних робіт дозволяє студенту набрати 10 балів з навчальної дисципліни).
	0,5 бала	Тестове завдання	
	1,5 бал	Завдання на виявлення сформованості знань та вмінь	
	3 бали	Творче завдання (розробка мапи розуму, написання анотації до творів, обґрунтування цитати педагога тощо).	

Критерії оцінювання підсумкового контролю (заліку)

Для навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» навчальним планом передбачено підсумковий контроль у формі заліку.

Кількість балів, необхідних для заліку (не менше 60), студент отримує під час участі у практичних заняттях, виконання всіх видів самостійної роботи.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90–100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу з історії дошкільної педагогіки в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання та аналізуючи педагогічні системи. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82–89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом з історії дошкільної педагогіки в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих педагогічних ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач при аналізі педагогічної спадщини, але припускається несуттєвих помилок. Відповіді повні, логічні, натомість не завжди обґрунтовані. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.

	Здобувач показав здатність самостійно поновлювати знання в ході навчальної роботи, займатися саморозвитком і самоосвітою.
Добре (74–81 С)	Здобувач володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Припускається певних помилок при класифікації явищ і процесів із сфери розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку за педагогічними категоріями і поняттями у різні історичні епохи; встановлення між ними зв'язків. Проте помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64–73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні тенденції в розвитку вітчизняної та зарубіжної дошкільної освіти, фактори, що стимулювали чи спрямовували її розвиток; знає фактичний історико-педагогічний матеріал з урахуванням пріоритетів вітчизняної педагогічної думки, її вплив на розвиток дошкільної освіти в інших країнах, проте допускає неточності у відповідях, усні відповіді не повні, здобувач

	вищої освіти ускладнюється в їх обґрунтуванні.
Задовільно (60–63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо історичних умов виникнення виховання, тенденцій й закономірностей розвитку дошкільної педагогіки в різні історичні епохи несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння загальних тенденцій в розвитку вітчизняної та зарубіжної дошкільної освіти, факторів, що стимулювали чи спрямовували її розвиток. Практично не виявляє розуміння фактичного історико-педагогічного матеріалу з урахуванням пріоритетів вітчизняної педагогічної думки, її вплив на розвиток дошкільної освіти в інших країнах. Усні відповіді не повні й не обґрунтовані.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Припускається грубих помилок під час класифікації явищ і процесів із сфери розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку за педагогічними категоріями і поняттями в різні історичні епохи; встановленні між ними зв'язків. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при

	виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
--	---

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, контрольна робота, мапа розуму, конспектування першоджерел, презентація результатів самостійної роботи, залік.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в команді, рольова гра, презентація результатів самостійної роботи.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота)				КР	ІНДЗ	Сума
Тема	Бали пр.занят.	С/Р	Разом			
Тема 1.	0-3	0-50	0-80	0-10	0-10	100
Тема 2.	0-3					
Тема 3.	0-3					
Тема 4.	0-3					
Тема 5.	0-3					
Тема 6.	0-3					
Тема 7.	0-3					
Тема 8.	0-3					
Тема 9.	0-3					
Тема 10.	0-3					

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	зараховано
82–89	B	зараховано
74–81	C	
64–73	D	зараховано
60–63	E	
35–59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

1. Визначте та розкрийте предмет і завдання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки».
2. Схарактеризуйте значення дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у професійній підготовці фахівця в галузі дошкільної освіти.
3. Визначте та схарактеризуйте джерела історії дошкільної педагогіки як науки, наведіть приклади.
4. Розкрийте концепції походження виховання (еволюційно-біологічна, психологічна, теософська або релігійно-ідеалістична, цивілізаційна, соціологічна, соціокультурна).
5. Схарактеризуйте основні форми виховання у первісному суспільстві (колективне, родове, сімейне). Розкрийте значення материнства у первісному суспільстві.

6. Схарактеризуйте становлення педагогічних традицій у країнах Стародавнього Сходу.
7. Зробіть порівняльний аналіз Спартанської і Афінської системи виховання. Схарактеризуйте проблеми виховання у педагогічній думці філософів давнього світу (Сократ, Платон, Аристотель).
8. Визначте напрями виховання в епохи Середньовіччя та Відродження.
9. Схарактеризуйте розвиток освіти й виховання в Європі у період реформації та контрреформації. Розкрийте особливості єзуїтської системи виховання у період контрреформації.
10. Схарактеризуйте педагогічну теорію Яна Амоса Коменського. Визначте та схарактеризуйте вікову періодизацію за Я. А. Коменським, розкрийте зміст виховання за періодами.
11. Розкрийте погляди Я. А. Коменського про підготовку дітей до школи. Обґрунтуйте значення «Материнської школи» Я. А. Коменського як першого зразка теорії і методики дошкільного виховання. Схарактеризуйте основні ідеї творів Я.А. Коменського «Велика дидактика», «Видимий світ у малюнках».
12. Розкрийте погляди Джона Локка на виховання джентльмена (моральне, фізичне і розумове виховання дітей («Думки про виховання»), «робочі школи» для дітей.
13. Схарактеризуйте погляди Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання дітей. Визначте періодизацію дитинства Ж.-Ж. Руссо, розкрийте зміст виховання за періодами («Еміль, або про виховання»).
14. Схарактеризуйте принципи виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й. Г. Песталоцці. Розкрийте ідеї Й. Г. Песталоцці щодо природовідповідного та розвивального навчання дітей («Як Гертруда вчить своїх дітей», «Книга матерів»).

15. Розкрийте утопічні погляди Р. Оуена про організацію «школи для маленьких дітей» та Ш. Фур'є про дитячі об'єднання («маленькі орди», «маленькі банди»).
16. Схарактеризуйте педагогічну концепцію виховання і навчання дітей дошкільного віку в дитячому садку Ф. Фребеля («Дитячий садок»).
17. Визначити значення «дарів» Ф. Фребеля для розвитку дитини.
18. Схарактеризуйте педагогічну діяльність М. Монтесорі щодо створення «Будинків дитини» («Метод наукової педагогіки, що застосовується до дитячого виховання у Будинках дитини»). Визначте вікову періодизацію дітей за М. Монтесорі.
19. Схарактеризуйте дидактичний матеріал розроблений М. Монтесорі, його значення в розвитку практики навчання в ЗДО.
20. Схарактеризуйте «Вальдорфську педагогіку» (Р. Штейнер). Розкрийте особливості організації навчання у вальдорфському дитячому садку (Е. Грюнеліус) («Вальдорфський дитячий садок. Виховання дітей молодшого віку»).
21. Схарактеризуйте процес організації «материнських шкіл» для дітей дошкільного віку П. Кергомар («Дошкільне виховання і дитячі садки у Франції»).
22. Визначте та схарактеризуйте типи дошкільних закладів у країнах Західної Європи у ХХІ столітті.
23. Розвиток інклюзивної дошкільної освіти за рубежом у ХХ-ХХІ ст. Схарактеризуйте типи закладів дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.
24. Схарактеризуйте виховання підростаючих поколінь в Україні у найдавніші часи (у період трипільської культури), розкрийте роль матері у вихованні малечі. Розкрийте традиційні засади виховання дітей в Київській державі.
25. Козацька педагогіка як засіб національно-патріотичного виховання.

26. Схарактеризуйте педагогічні ідеї Г. Сковороди.
27. Схарактеризуйте вітчизняне родинне виховання дітей дошкільного віку у 18-19 ст.
28. Проаналізуйте педагогічні погляди К. Д. Ушинського про роль наступності у навчанні, розвиток мислення і мовлення дітей («Людина як предмет виховання», «Рідне слово»).
29. Розкрийте сутність теорії дитячої гри К. Д. Ушинського.
30. Розкрийте особливості організації у 60-х р.р. 19 ст. закладів дошкільної освіти (Київ, Львів тощо). Схарактеризуйте роль «Київського товариства сприяння вихованню і захисту дітей», «Київського товариства народних дитячих садків», «Харківського товариства працюючих жінок», Львівського товариства, «Українська захоронка» та ін. у створенні народних дитячих садків.
31. Схарактеризуйте педагогічні погляди Н. Д. Лубенець щодо виховання дітей.
32. Розкрийте сутність просвітницької діяльності, теорії і методики дошкільного виховання С. Ф. Русової. Проаналізуйте концепцію національного дитячого садка С. Ф. Русової, розкрийте її вимоги до вихователя («Дошкільне виховання», «Нові методи дошкільного виховання»).
33. Педагогічні погляди Н. Кобринської щодо організації «фребелівських огородців» (дитячих садків).
34. Схарактеризуйте ідеї національного дитячого садка А. Животко.
35. Розкрийте педагогічні погляди Ю. Дзеровича (праця «Педагогіка»).
36. Розкрийте особливості організації вітчизняної системи державної дошкільної освіти (І половина XX століття).
37. Розкрийте особливості підготовки кваліфікаційних «садівниць» для дитячих садків (педагогічні фребелівські курси, Фребелівський

дворічний педагогічний інститут, школа нянь-фребелічок «Київського товариства народних дитячих садків»).

38. Схарактеризуйте педагогічну діяльність І. Сікорського, В. Зеньківського, О. Толмачевської щодо підготовки вихователюк та «керівниць дитячих садків».

39. Схарактеризуйте перші підручники та посібники для вихователів («провідниць») дитячих садків О. Дорошенко («Дитячий садок»), В. Чередниченко («Дитяча хатка»), Л. Ясінчук, І. Блажкевич, Н. Селезінкова та ін. («Українське дошкілля») тощо.

40. Схарактеризуйте стан дошкільної освіти в Україні у другу половину ХХ ст., типи закладів дошкільної освіти, особливості підготовки вихователів ЗДО.

41. Розкрийте педагогічну діяльність і концепцію В. О. Сухомлинського («Серце віддаю дітям»). Схарактеризуйте погляди В. О. Сухомлинського щодо підготовки дітей до шкільного навчання.

42. Розкрийте внесок О. Запорожця та Л. Артемової у розвиток системи дошкільного виховання у другій половині ХХ століття.

43. Схарактеризуйте дослідження з проблем організації ігрової діяльності, фізичного, розумового, трудового, морального, естетичного виховання у другій половині ХХ століття (А. Богуш, Е. Вільчковський, К. Щербакова та ін.).

44. Розкрийте особливості розвитку вітчизняної дошкільної освіти у період незалежності (1991 р.).

45. Розкрийте внесок досліджень А. Богуш, З. Борисової, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, І. Княжевої, О. Л. Кононко, О. Листопада, О. Монке, В. Нестеренко, Т. Поніманської, О. Трифонової у розвиток системи сучасного дошкільного виховання.

46. Визначте та схарактеризуйте типи закладів дошкільної освіти у сучасній Україні.

47. Схарактеризуйте вітчизняний досвід з проблеми організації інклюзивної освіти в ЗДО.
48. Схарактеризуйте сучасний стан підготовки вихователів ЗДО.
49. Схарактеризуйте основні законодавчі акти з розвитку дошкільної освіти в Україні (Закон України «Про освіту», Закон України про дошкільну освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо).
50. Схарактеризуйте державний стандарт дошкільної освіти (1998 р., 2012 р., 2021 р.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки: навчальний посібник. Київ: Олді+, 2020. 364 с.
2. Левківський М., Пащенко Д. Історія педагогіки: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 380 с.
3. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посіб. Київ: Університетська книга, 2023. 266 с.

Додаткова література

1. Богуш А. Становлення і розвиток української дошкільної лінгводидактики (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): [монографія]. Київ: Слово, 2019. 327, [1] с.
2. Завдання для самоперевірки з курсу «Історія дошкільної педагогіки» [методичні рекомендації] / І. А. Княжева, О. А. Листопад, О. А. Кудрявцева, І. К. Мардарова. Одеса: Університет Ушинського, 2019. 28 с.
3. Листопад О., Мардарова І. Особливості викладання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл* : РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 53. С. 118-125.
4. Мельникова О. 2019. Розвиток дошкільного виховання в Україні в рецепції сучасних історико-педагогічних досліджень. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2019. № (16). С. 268–276.
5. Петухова Л. Історія педагогіки: web – мультимедійна енциклопедія URL:
http://webhp.kspu.edu/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=26 (дата звернення 21.07.2024)

6. Теорія і методологія історії педагогіки та порівняльної педагогіки: конспекти лекцій. Навчально-методичний посібник / Укладачі Т.І.Бондар, М.В.Швардак. Мукачево: МДУ, 2021. 85 с.

7. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я.М., 2021. 222 с.

8. Чаговець А. І. Проблеми гармонійного виховання дітей дошкільного віку в історії педагогічної думки. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2018. Вип. 44. С. 123-139.

9. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / Упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко; За ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 338 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>.

2. Електронний архів (репозитарій) Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua>.

3. Міністерство освіти і науки України: сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

5. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <http://nrat.ukrintei.ua>.

6. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://odnb.odessa.ua>

7. Офіційний портал Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>

«ПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ: КОРОТКІ НАРИСИ ПРО ВЧЕНИХ»**Ян Амос Коменський**

Ян Амос Коменський (1592–1670) – видатний чеський педагог, філософ, письменник, реформатор освіти, якого часто називають «батьком сучасної педагогіки». Народився 28 березня 1592 року в Нівниці, Чехія. Отримав освіту у Гернборнській гімназії та в університетах Герборна і Гайдельберга. Був представником протестантської громади – чеських братів, що значно вплинуло на його світогляд. Я. Коменський розробив концепцію гуманної, загальної та природовідповідної освіти, наполягаючи на необхідності навчання всіх людей – незалежно від статі, походження чи рівня достатку. У своїх працях він пропагував дидактику, що враховує вік та психофізичні особливості дитини, а також наголошував на важливості рідної мови у навчанні. Найвідоміші праці: «Велика дидактика» – фундаментальна робота з теорії та методики навчання; «Світ у малюнках» – перший ілюстрований підручник для дітей; «Материнська школа», «Пансофічна школа» – твори, присвячені вихованню і розвитку особистості. Я. Коменський вважав освіту ключем до вдосконалення людства й запровадив ідею безперервного навчання протягом життя. Помер 15 листопада 1670 року в Амстердамі. Його педагогічні ідеї залишаються актуальними й нині.

Джон Локк

Джон Локк (1632–1704) – англійський філософ, педагог і політичний мислитель, один із засновників емпіризму та ліберальної педагогіки. Народився 29 серпня 1632 року в селі Рінгтон, Англія. Навчався в Вестмінстерській школі та Оксфордському університеті, де вивчав філософію, медицину та природничі науки. Значну частину життя працював лікарем, радником та політичним публіцистом. У педагогіці Дж. Локк став відомим завдяки праці «Думки про виховання» (1693), у якій виклав

принципи розумового, морального та фізичного виховання. Він вважав, що дитина народжується як «*tabula rasa*» (чиста дошка), і все її знання та моральні якості формуються через досвід і виховання. Основні ідеї Дж. Локка: виховання має формувати розум, тіло і характер; навчання повинно бути цікавим і послідовним, а не примусовим; велике значення надавав прикладу дорослих і силі звички; важливо виховувати самоконтроль, відповідальність і чесність. Джон Локк помер 28 жовтня 1704 року. Його педагогічні ідеї вплинули на розвиток просвітницької думки в Європі та Америці й стали основою для подальших освітніх реформ.

Жан-Жак Руссо

Жан-Жак Руссо (1712–1778) – французький філософ, письменник, просвітитель і педагог, один із найвпливовіших мислителів XVIII століття, автор оригінальної концепції природного виховання. Народився 28 червня 1712 року в Женеві (Швейцарія). Самостійно здобував знання, багато мандрував і займався літературною працею у Франції. Найвідомішою педагогічною працею Ж.-Ж. Руссо є роман-трактат «Еміль, або Про виховання» (1762), у якому викладено його погляди на виховання дитини згідно із законами природи. Основні педагогічні ідеї Ж.-Ж. Руссо: дитина – не «маленький дорослий», а особлива істота з власною природою; виховання повинно бути індивідуальним, гармонійно поєднувати фізичний, моральний і розумовий розвиток; головним завданням вихователя є створення умов для природного розвитку дитини; особливу увагу Ж.-Ж. Руссо приділяв вихованню почуттів, вольових якостей і свободи вибору. Ж.-Ж. Руссо виступав проти формалізму в навчанні та штучності у вихованні, підкреслюючи важливість досвіду, самостійності та активного пізнання світу. Помер Жан-Жак Руссо 2 липня 1778 року. Його педагогічні ідеї мали значний вплив на розвиток нової європейської педагогіки та ідеї виховання вільної особистості.

Йоганн Генріх Песталоцці

Йоганн Генріх Песталоцці (1746–1827) – швейцарський педагог, філософ і просвітитель, один із засновників гуманістичної педагогіки, реформатор народної освіти. Народився 12 січня 1746 року в Цюриху (Швейцарія). Отримав богословську та юридичну освіту, однак своє покликання знайшов у педагогіці. Все життя присвятив вихованню бідних дітей та пошукам ефективних методів навчання. Основні педагогічні ідеї Й. Г. Песталоцці: виховання має бути гармонійним розвитком «голови, серця і рук» (інтелекту, моралі та праці); навчання повинно ґрунтуватися на природі дитини, її власній діяльності та досвіді; особливу увагу приділяв початковій освіті, розвитку мови, мислення, арифметики, ручної праці; наполягав на гуманному ставленні до дитини, любові, довірі, індивідуальному підході. Відкривав навчально-виховні заклади в Швейцарії, де впроваджував свої ідеї на практиці. Найвідоміші твори: «Лінгард і Гертруда», «Як Гертруда навчає своїх дітей», «Книга матерів». Помер Й. Г. Песталоцці 17 лютого 1827 року. Його діяльність справила величезний вплив на подальший розвиток педагогіки.

Фрідріх Фребель

Фрідріх Фребель (1782–1852) – німецький педагог, філософ і засновник першого у світі дитячого садка. Один із найвідоміших представників гуманістичної педагогіки, послідовник ідей Й. Г. Песталоцці. Народився 21 квітня 1782 року в місті Обервізенталь (Німеччина). Освіту здобував у галузі природничих наук, а згодом зацікавився педагогікою. Працював учителем, навчався у Й. Г. Песталоцці у Швейцарії, під впливом якого сформував свої педагогічні погляди. У 1837 році у місті Бланкенбург Ф. Фребель відкрив перший дитячий садок (Kindergarten) – заклад для виховання дітей дошкільного віку. Він вважав, що гра – це головний метод навчання маленької дитини, а виховання має бути природним, спрямованим на розвиток творчих здібностей, мови, мислення, уяви. Основні педагогічні ідеї: виховання через гру, творчість, спостереження природи; використання

спеціально розроблених дидактичних матеріалів – «дарів Фребеля»; важлива роль родини, матері у розвитку дитини; дошкільне виховання – необхідний етап у формуванні особистості. Ф. Фребель прагнув гармонійного розвитку дитини як частини природи і суспільства. Помер 21 червня 1852 року, залишивши значний внесок у становлення системи дошкільної освіти, вплинувши на педагогів усього світу.

Марія Монтессорі

Марія Монтессорі (1870–1952) – італійська лікарка, педагогиня, філософиня та громадська діячка, засновниця методу Монтессорі – всесвітньо відомої системи освіти, орієнтованої на розвиток особистості дитини. Народилася 31 серпня 1870 року в місті К'яравалле (Італія). У 1896 році стала однією з перших жінок в Італії, яка здобула диплом лікаря. Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, вона звернула увагу на потенціал самостійного розвитку дитини за умови правильного педагогічного підходу. У 1907 році відкрила свій перший навчальний заклад для дітей дошкільного віку – «Будинок дитини» (Casa dei Bambini) в Римі. Саме тут вона почала застосовувати свій метод, заснований на принципах свободи вибору, індивідуального підходу, розвитку через спеціальні дидактичні матеріали та організоване середовище. Основні принципи методу М. Монтессорі: самостійність і свобода дитини в межах чітко визначеного освітнього середовища; роль педагога як спостерігача і помічника, а не «джерела знань»; індивідуальний темп навчання, врахування вікових і психологічних особливостей дитини; розвиток не лише інтелектуальних, а й сенсорних, емоційних і соціальних навичок. Померла 6 травня 1952 року в Нідерландах. Її методика і сьогодні широко застосовується в усьому світі від закладів дошкільної освіти до шкіл.

Рудольф Штейнер

Рудольф Штейнер (1861–1925) – австрійський філософ, педагог, письменник, соціальний реформатор і засновник антропософії. Він також відомий як автор педагогічної системи вальдорфської освіти, яка набрала

широкого визнання у світі. Народився 27 лютого 1861 року в місті Кральєвец (сучасна Хорватія, тоді – Австро-Угорщина). Навчався у Вищій технічній школі у Відні, де вивчав природничі науки, математику, філософію та літературу. У юності зацікавився духовними питаннями, філософією І. Канта та Й. Фіхте, пізніше – ідеями Й. Гете, твори якого досліджував і редагував. У 1919 році Р. Штейнер на запрошення директора фабрики «Вальдорф-Асторія» відкрив у Штутгарті першу Вальдорфську школу для дітей робітників. Освіта, запропонована Р. Штейнером, ґрунтувалася на цілісному підході до розвитку дитини: інтелектуальному, емоційному і фізичному. Основні ідеї вальдорфської педагогіки: навчання відповідно до вікових стадій розвитку дитини; розвиток творчості, моральності та індивідуальності; велике значення надається мистецтву, ручній праці, музиці; учитель має глибоко знати психологію і світогляд дитини, часто супроводжує клас протягом багатьох років. Окрім педагогіки, Р. Штейнер також заклав основи біодинамічного землеробства, антропософської медицини, архітектури, а також був засновником руху антропософії – духовного вчення, яке прагне поєднати науку, мистецтво і релігію. Помер 30 березня 1925 року в Дорнаху, Швейцарія. Його ідеї залишаються впливовими в галузях альтернативної освіти та духовного розвитку.

Елізабет Грюнеліус

Елізабет Грюнеліус (1878–1944) – німецька педагогиня, одна з піонерів вальдорфської освіти та найближча співробітниця Р. Штейнера. Вона відіграла важливу роль у формуванні перших вальдорфських шкіл і була однією з перших учительок, які реалізовували ідеї антропософської педагогіки на практиці. Народилася 9 лютого 1878 року в Німеччині. Отримала гарну гуманітарну освіту, мала глибокий інтерес до філософії, педагогіки та духовного пошуку. На початку ХХ століття Е. Грюнеліус приєдналася до антропософського руху, натхненна ідеями Р. Штейнера. Її захоплення глибиною духовного розуміння людини та потенціалу виховання стало поштовхом до тісної співпраці зі Р. Штейнером. Вона була серед

перших учасників педагогічного курсу Р. Штейнера у 1919 році, що передувало відкриттю першої Вальдорфської школи у Штутгарті. У цій школі Елізабет працювала вчителькою молодших класів, де втілювала принципи вальдорфської педагогіки: гармонійний розвиток мислення, почуттів і волі дитини, індивідуальний підхід до кожного учня, використання мистецтва і ручної праці в освітньому процесі. Особливу увагу вона приділяла моральному та естетичному вихованню дітей, підкреслюючи важливість внутрішньої культури педагога. Як педагог, Е. Грюнеліус вирізнялася високою чутливістю до потреб дітей і глибоким розумінням антропософського підходу до людини. Вона також брала активну участь у підготовці нових педагогів, ділилася своїм досвідом на семінарах та курсах. Померла Е. Грюнеліус у 1944 році. Її внесок у розвиток вальдорфської освіти вважається одним із найвагоміших у перші десятиліття існування цієї педагогічної системи.

Поліна Кергомар

Поліна Кергомар (1838–1925) – французька педагогиня, реформаторка освіти, одна з перших жінок у Франції, яка активно відстоювала ідеї рівності в освіті та важливість дошкільного виховання. Вважається однією з фундаторок сучасної системи дошкільної освіти у Франції. Народилася 24 квітня 1838 року в Бордо, Франція. З ранніх років проявляла інтерес до педагогіки, гуманітарних наук і соціальних питань. П. Кергомар отримала класичну освіту й уже в молодому віці почала писати статті на освітні теми. Вона активно підтримувала республіканські та прогресивні ідеї, виступала за доступність освіти для дівчат, вважала, що виховання повинно бути гуманним, моральним та інтелектуально багатим. У 1881 році, після прийняття в Франції закону Феррі про обов’язкову, безкоштовну та світську освіту, П. Кергомар була призначена Генеральною інспекторкою дошкільних закладів (*écoles maternelles*) – єдиною жінкою на такій посаді у Франції того часу. Вона доклала значних зусиль для реформи дитячих садків, відстоюючи ідею, що “*école maternelle*” повинна бути не просто місцем нагляду за дітьми,

а справжнім простором раннього розвитку особистості. П. Кергомар пропонувала орієнтувати дошкільну освіту на інтереси й потреби дитини, уникаючи надмірної дисципліни, зубріння та одноманітних занять. Її педагогічні принципи ґрунтувалися на повазі до дитинства, розвитку моральних і розумових якостей через гру, спостереження, творчість. П. Кергомар також була авторкою низки методичних посібників для вихователів, публікувала статті з питань дошкільного виховання, а також займалася просвітницькою діяльністю серед батьків і педагогів. Її праці сприяли формуванню професійної культури вихователя та поширенню нових освітніх підходів у Франції. Померла П. Кергомар у 1925 році. Її ідеї залишили глибокий слід у французькій системі освіти та стали основою для подальшого розвитку гуманістичної педагогіки.

Григорій Сковорода

Григорій Савич Сковорода (1722–1794) – український філософ, педагог, поет, просвітитель, один із найяскравіших представників української духовної культури XVIII століття. Його творчість поєднує риси бароко, християнської моралі та народної мудрості. Г. Сковороду часто називають українським Сократом за спосіб життя мандрівного філософа та прагнення до внутрішньої свободи. Народився 3 грудня 1722 року в селі Чорнухи на Полтавщині. Навчався в Києво-Могилянській академії, де здобув глибоку освіту з богослов'я, філософії, мов (латини, грецької, давньоєврейської), музики та поезії. Протягом життя працював викладачем, перекладачем, домашнім учителем. У своїй педагогічній діяльності Г. Сковорода наголошував на необхідності гармонійного розвитку людини, єдності морального і розумового виховання, самопізнання та пошуку «сродної праці» – тієї діяльності, яка відповідає природі людини. Г. Сковорода вважав, що щастя людини полягає у внутрішньому спокої, духовній свободі та житті за покликанням. У своїх діалогах і трактатах («Пізнай себе», «Сад божественних пісень») він прагнув підвести читача до самопізнання, до відкриття в собі істинної природи. Його твори написані живою народною

мовою, поєднують філософські роздуми, біблійні алюзії та моральні настанови. Г. Сковорода свідомо обрав життя мандрівного вчителя й філософа, відмовившись від кар'єри та багатства. Він жив у домах своїх учнів і друзів, навчав бесідами, віршами та власним прикладом скромності, чесності та внутрішньої свободи. Помер 9 листопада 1794 року в селі Іванівка (нині – Сковородинівка, Харківська область), де й похований. На могилі за його заповітом викарбувано слова: «Світ ловив мене, та не спіймав». Спадщина Григорія Сковороди мала великий вплив на українську філософську та літературну традицію. Його ідеї актуальні й сьогодні – як дороговказ до самопізнання, духовного розвитку та чесного життя.

Костянтин Ушинський

Костянтин Дмитрович Ушинський (1824–1870) – видатний український педагог, письменник, філософ, засновник наукової педагогіки. Його праці стали основою для розвитку народної освіти та педагогічної науки у Східній Європі. Народився 19 лютого 1824 року, дитинство провів на Чернігівщині, що справило глибокий вплив на його світогляд. У 1844 році закінчив юридичний факультет, після чого працював викладачем, а згодом — інспектором і директором різних навчальних закладів. Уже на початку своєї педагогічної діяльності він виступав за оновлення освітньої системи, зокрема в питаннях виховання, змісту навчання, підготовки вчителів. Основним принципом педагогіки К. Ушинського було твердження про те, що школа повинна виховувати людину – гармонійну, моральну, діяльну, патріотичну. Він вважав, що освіта має ґрунтуватися на національних традиціях, рідній мові та народній культурі. Його слова: «Без рідної мови немає і не може бути національного виховання» – тали ключовими в його підході до навчання. К. Ушинський наголошував на необхідності врахування природних, психічних та соціальних особливостей дитини у процесі виховання. Значну увагу він приділяв ролі вчителя як носія моральності, знань і любові до дітей. Він створив нову систему підготовки педагогічних кадрів, яка враховувала потребу в глибокій професійній та моральній підготовці вчителя. Також

К. Ушинський розробив навчальні матеріали для дітей – «Рідне слово» та «Дитячий світ», які були написані доступною мовою й адаптовані до психології дитини. Ці підручники не тільки навчили грамоти, а й сприяли патріотичному й моральному вихованню. Останні роки життя він провів у Швейцарії та Італії через тяжку хворобу. Помер 22 грудня 1870 року в Одесі. Його ім'я увійшло в історію як ім'я реформатора, який обґрунтував наукові засади педагогіки як самостійної галузі знання, поєднавши традиції народного виховання з європейським педагогічним досвідом. Педагогічна спадщина К. Ушинського продовжує впливати на освітні системи багатьох країн і сьогодні. Його ідеї про національне виховання, гуманістичний підхід до дитини та роль учителя залишаються надзвичайно актуальними.

Наталія Кобринська

Наталія Іванівна Кобринська (1855–1920) – українська письменниця, публіцистка, перекладачка, громадська діячка, одна з перших феміністок в Україні та ініціаторка жіночого руху в Галичині. Її діяльність відіграла важливу роль у формуванні національної свідомості, поширенні ідей рівноправності та розвитку української культури в другій половині XIX – на початку XX століття. Народилася 8 червня 1851 року в селі Белелуя (нині Івано-Франківська область) у родині священника, яка сприяла її інтелектуальному розвитку. Освіту здобула спершу в родинному колі, згодом навчалася в монастирських школах у Львові та Станиславові, де виявила великий інтерес до літератури, філософії, історії та суспільних наук. Знання з німецької та польської мов дало їй змогу ознайомитися з творами європейських просвітників і феміністичних авторів, що вплинуло на формування її світогляду. У 1870-х роках вона захопилася ідеями національного відродження й емансипації жінок, які стали провідними у її подальшій діяльності. У 1884 році Н. Кобринська стала ініціаторкою створення першого жіночого товариства в Галичині, метою якого було сприяння розвитку жіночої освіти, захист прав жінок і підтримка їхньої участі в суспільному житті. У своїх публіцистичних і художніх працях

Н. Кобринська порушувала важливі соціальні теми – нерівність жінок, доступ до освіти, примусові шлюби, роль жінки в родині та суспільстві. Її новели та оповідання («Воля чи неволя», «Жіноча неволя») написані в реалістичній манері й глибоко передають становище жінки в патріархальному суспільстві. Крім того, вона перекладала європейських авторів, знайомлячи українського читача з новітніми ідеями гуманізму та рівноправності. Попри критику з боку частини національного середовища, Н. Кобринська залишалася послідовною у своїй боротьбі за жіночу гідність, освіту та соціальні права. Її життя було прикладом глибокої внутрішньої сили, інтелектуальної самостійності та громадянської мужності. Померла Н. Кобринська 22 січня 1920 року в місті Болехів. Її ім'я назавжди залишилося в історії як символ початку українського жіночого руху. Вона стала натхненням для наступних поколінь жінок, які боролися за свою свободу, рівність та культурну самореалізацію. Її спадщина є невід'ємною частиною українського національного та феміністичного дискурсу.

Софія Русова

Софія Федорівна Русова (1856–1940) – українська педагогиня, громадська діячка, письменниця, одна з найяскравіших постатей у сфері національного виховання та захисниця прав жінок і дітей. Її життя і діяльність були присвячені справі освіти, боротьбі за національну ідентичність, розвиток української школи та виховання нового покоління в дусі гуманізму й свободи. Народилася 18 лютого 1856 року в місті Олешня (нині — Чернігівська область) у дворянській родині шведського походження. Освіту здобула в Києві, де з ранніх років долучалася до культурно-просвітницького життя. Разом із сестрою Марією відкрила перший в Україні дитячий садок з українською мовою навчання, де реалізовували новаторські педагогічні ідеї, засновані на повазі до дитини, розвитку її індивідуальності та зв'язку з національною культурою. Софія Русова активно долучалася до громадсько-політичної діяльності: була членкинею «Громади», учасницею жіночого руху. Її неодноразово переслідувала царська влада за участь у

національному русі та поширення української мови в освіті. В умовах утисків вона продовжувала працювати над реформою системи виховання, переконана, що освіта – це ключ до національного відродження та формування вільної особистості. З 1917 року, у період Української революції, С. Русова обіймала посаду голови Департаменту дошкільної і початкової освіти в Генеральному секретаріаті освіти УНР. Саме в цей період вона змогла реалізувати частину своїх педагогічних ідей: упровадження україномовного навчання, створення національної шкільної програми, розвиток дошкільної освіти. У педагогічній діяльності С. Русова відстоювала принципи вільного, природовідповідного, морального та національно свідомого виховання. Вона вважала, що головне завдання освіти — розкрити внутрішній потенціал дитини, виховати її як гармонійну, свідому й відповідальну особистість. Її праці «Дошкільне виховання», «Національне виховання», «Нариси з педагогіки» стали теоретичною основою української національної педагогіки. Померла 5 лютого 1940 року в Празі. Софія Русова залишила по собі величезну спадщину – не лише в науці, а й у свідомості українців як педагогиня, що поєднала любов до дитини з любов'ю до нації. Її ім'я сьогодні носить низка навчальних закладів, а її ідеї є актуальними в сучасній педагогіці як основа гуманістичного, демократичного та національно зорієнтованого виховання.

Аркадій Животко

Аркадій Животко (1890–1948) – український журналіст, публіцист, історик преси, педагог і громадський діяч, один із провідних дослідників історії української журналістики. Його наукова й публіцистична діяльність сприяла утвердженню українського слова, розвитку національної преси та формуванню української свідомості у складний період ХХ століття. Народився у 1890 році в місті Бердянськ (нині — Запорізька область) у родині службовця. Освіту здобув у Катеринославі (нині Дніпро), а згодом навчався у Київському університеті. Ще під час навчання долучився до українського національного руху, цікавився журналістикою, історією та

літературою. У добу Української революції 1917–1921 років брав активну участь у культурному та освітньому житті, співпрацював із Українською Центральною Радою, займався організацією національного друку. У 1920-х роках А. Животко був серед активних діячів, які розвивали українську пресу. Працював редактором низки періодичних видань, виступав із публіцистичними статтями, захищаючи право українського народу на свою мову, культуру, історичну пам'ять. З початком радянських репресій у 1930-х роках був змушений емігрувати. Проживав у Західній Європі – спочатку в Чехословаччині, згодом у Німеччині. В еміграції продовжив дослідницьку, редакторську та викладацьку діяльність. У Празі та Мюнхені працював в українських освітніх та наукових установах, зокрема в Українському вільному університеті. Був активним членом української інтелігенції в діаспорі. Помер А. Животко в 1948 році в місті Аугсбург, Німеччина. Його ім'я займає почесне місце серед діячів української культури та науки, які присвятили своє життя служінню рідному народові, збереженню українського слова і пам'яті в умовах утисків та еміграції. Його наукова спадщина залишається актуальною для дослідників історії журналістики та української культури і сьогодні.

Юліян Дзерович

Юліян Дзерович (1871 – 1943) – греко-католицький священник, педагог, церковний та культурно-освітній діяч, плідний автор праць з педагогіки, організатор українських шкільних і громадських інституцій. Народився 3 січня 1871 року в селі Смільне (нині – Золочівський район, Львівщина) у родині греко-католицького священника. Освіту здобув у Львівській гімназії, після чого вступив до Львівської духовної семінарії та богословського факультету Львівського університету. Далі продовжив навчання у Віденському університеті, де спеціалізувався на німецькій філології. У 1906–1910 роках працював викладачем німецької та церковнослов'янської мови у Бродівській цісарсько-королівській гімназії, а з 1910 став професором у Львівській греко-католицькій богословській академії. З 1913 року був

активним діячем педагогічного руху: долучився до Товариства «Просвіта», став одним із засновників Першого українського педагогічного конгресу у Львові (1935), підготував посібник «Педагогіка» як практичне послідовне й методичне видання для вчителів. Як педагог, він вважав за необхідне наближувати навчання й виховання до життя, розвивати дитину в індивідуальному та соціальному контексті, посилювати роль родини й Церкви. Протягом 1928–1939 років Ю. Дзерович очолював Головне Товариство «Просвіта» у Львові, де працював над розбудовою українських шкіл, бібліотек, видавничих ініціатив, а також педагогічної та богословської освіти. У 1939–1943 роках під час війни залишався у Відні з лікувальною метою; там 8 квітня 1943 року помер. Його тіло було перепоховане на Личаківському цвинтарі у Львові. Ю. Дзерович – інноваційний педагог, який обґрунтував особистісно-соціальний підхід до виховання; вчений, що створив систематичний підручник «Педагогіка» для вчителів і теологів; організатор просвітницьких і педагогічних структур, що підтримували українську освітню спадщину в Галичині. Один із тих, хто проголосив важливість співпраці родини, школи та Церкви для формування молодого покоління. Ю. Дзерович залишив по собі глибоку педагогічну і громадську спадщину, що й досі надихає дослідників освіти й культури у міжвоєнний час. Його життя – приклад служіння національному вихованню, духовності та просвітництву.

Василь Сухомлинський

Василь Олександрович Сухомлинський (1918–1970) – український педагог, публіцист, письменник, громадський діяч, кандидат педагогічних наук, один із найвидатніших представників гуманістичної педагогіки ХХ століття. Його ім'я стало символом любові до дитини, морального виховання, розвитку особистості в умовах довіри, поваги й духовного зростання. Народився 28 вересня 1918 року в селі Василівка на Кіровоградщині в селянській родині. Після закінчення місцевої школи навчався у педагогічному училищі, а згодом – у Полтавському педагогічному інституті.

Свою трудову діяльність розпочав учителем української мови та літератури. У роки Другої світової війни був важко поранений на фронті, після чого повернувся до педагогічної роботи. У 1948 році був призначений директором Павлиської середньої школи на Кіровоградщині, де працював до кінця свого життя. Саме тут реалізував свою педагогічну систему, що ґрунтувалася на принципах гуманізму, любові до дитини, поєднання навчання з вихованням, праці з емоційним розвитком, інтелекту з моральністю. Головною ідеєю його педагогіки було твердження, що «людина народжується для щастя, для добра, для любові», а школа має бути не лише місцем здобуття знань, а й духовної культури. Василь Сухомлинський розробив цілісну концепцію виховання особистості, яка охоплювала різні аспекти: розумове, естетичне, трудове, патріотичне, моральне, фізичне виховання. Він вважав, що найважливіше в діяльності педагога – формування гуманної, щирої, совісної людини, здатної до співчуття, праці й творчості. Значну увагу приділяв вихованню в природі, розвитку дитячої творчості, особливо — через слово, казку, розповідь. Його педагогічна система викладена у понад 40 книгах і 600 статтях. Найвідоміші з них: «Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа», «Листи до сина», «Розмова з молодим директором школи». У цих працях він не лише описував методики, а й глибоко осмислював місію вчителя, сенс виховання, роль родини й школи в житті дитини. Помер В. Сухомлинський 2 вересня 1970 року. Похований у селі Павлиш, де нині діє музей його імені. В. Сухомлинський – це засновник гуманістичної педагогіки, яка ставить у центр уваги дитину як цілісну особистість; прихильник єдності навчання й виховання, співпраці школи, родини та громади; автор оригінальної моделі «школи радості», де дитинство сприймається як щаслива пора пізнання світу.

Алла Богуш

Алла Михайлівна Богуш – відома українська вчена, фундаторка й засновниця нового наукового напрямку української дошкільної лінгводидактики, докторка педагогічних наук, професорка, дійсна членкиня

НАПН України, заслужена діячка науки і техніки України, лауреатка Державної премії у галузі освіти. Народилася Алла Михайлівна 29 жовтня 1939 року у місті Єнакієве Донецької області. У 1957 році закінчила Артемівське педагогічне училище, дошкільне відділення, де одержала диплом з відзнакою. З 1957 по 1961 рік навчалася на дошкільному відділенні педагогічного факультету Київського державного педагогічного інституту ім. М. Горького (сьогодні — імені Михайла Драгоманова). З 1961 по 1963 рік працювала викладачкою педагогіки і психології у Немирівському педагогічному училищі Вінницької області. З 1963 по 1972 рік — викладачка та доцентка Запорізького державного педагогічного інституту. З 1972 по 1989 рік Алла Михайлівна викладала в Рівненському державному педагогічному інституті ім. Д. З. Мануїльського. Обіймала посаду завідувачки кафедри педагогіки й методики початкового навчання, дошкільної педагогіки. У 1970 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук у Науково-дослідному інституті психології ім. Г. С. Костюка з теми «Явище інтерференції при паралельному засвоєнні дітьми двох мов». З 1973 по 1989 рік — доцентка та завідувачка кафедри початкового навчання та дошкільного виховання. У 1986 році А. Богуш захистила та здобула науковий ступінь докторки педагогічних наук. З 1987 по 1990 — завідувачка кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. У 1992 році — голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій. У 1992 А. Богуш обрана членкинею-кореспонденткою Академії педагогічних наук України, а у 1994 — дійсною членкинею АПН України. З 2005 по 2021 рік завідувала кафедрою теорії і методики дошкільної освіти. Із 2022 — професорка кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського». Внесок А. Богуш у педагогічну науку: праці присвячені дошкільній лінгводидактиці (слов'янські мови); розробила концептуальне положення неперервного

навчання дітей другої мови за умов регіональної двомовності; програми й методики навчання дітей української мови в закладах дошкільної освіти і сім'ях національних спільнот України; теоретично обґрунтувала принципи, варіантні форми; ініціаторка відродження та впровадження національних українських традицій у практику дошкільного виховання у південних та східних регіонах України. А. Богуш є авторкою понад 1000 опублікованих наукових праць: монографій («Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі», «Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років», «Формування мовної особистості» та ін.), 10 підручників для студентів («Дошкільна лінгводидактика», «Методика навчання дітей української мови», «Українське народознавство в дошкільному навчальному закладі», «Методика ознайомлення дітей з довкіллям» та ін.), 25 навчально-методичних посібників для студентів і вихователів закладів дошкільної освіти, низки навчальних програм для дошкільних і закладів вищої освіти.

Едуард Вільчковський

Едуард Вільчковський – український педагог, науковець, доктор педагогічних наук, професор, видатний дослідник у галузі фізичного виховання дітей, теорії та методики початкової освіти. Він зробив вагомий внесок у розвиток фізичного виховання як складової гармонійного розвитку дитини та формування здорового способу життя з раннього віку. Народився у 1932 році. Освіту здобув у педагогічних навчальних закладах України, де почав свою професійну діяльність як педагог і дослідник. Значну частину кар'єри присвятив вивченню методів фізичного виховання молодших школярів та дітей дошкільного віку, а також розробці комплексних програм для шкіл і дитячих садків. Е. Вільчковський наголошував на важливості системного фізичного розвитку, який має поєднуватись із розумовим та моральним вихованням. Він розробляв методики формування рухових навичок, координації, сили, витривалості, а також зміцнення здоров'я дітей засобами фізичних вправ, ігор і загальної рухової активності. У наукових

працях Е. Вільчковський узагальнив передовий досвід фізичного виховання в початковій школі, наголошуючи на індивідуальному підході до кожної дитини та врахуванні її вікових особливостей. Його роботи широко використовувалися в педагогічній практиці та у підготовці вчителів. Е. Вільчковський також був активним учасником педагогічних конференцій, наукових рад і методичних об'єднань, де пропагував важливість фізичного виховання як складової загального процесу освіти. Під його керівництвом захищено багато кандидатських і докторських дисертацій.

Тамара Поніманська

Тамара Іллівна Поніманська (12 липня 1948 – 16 липня 2016) – українська педагогиня, кандидатка педагогічних наук, професорка, довголітня завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології Рівненського державного гуманітарного університету (РДГУ), проректорка з наукової роботи, авторка понад 300 наукових та методичних праць, зокрема книг та навчальних посібників із грифом Міністерства освіти України. Закінчила з відзнакою Рівненський державний педагогічний інститут, спеціалізація — педагогіка і психологія (дошкільна) (1975), працювала викладачкою в Дубенському педагогічному училищі, згодом — на кафедрі дошкільної педагогіки РДГУ (1975–1979). Навчалася в аспірантурі Інституту дошкільної педагогіки АПН (1979–1982). Захистила кандидатську дисертацію «Засвоєння моральних норм старшими дошкільниками у спільній діяльності» (1983), здобула звання доцентки (1986); очолила кафедру (1987); стала професоркою (2002). Т. Поніманська займалась дослідженнями з проблем: морального та соціально-ігрового виховання у дошкільників, розвиток етичної поведінки в груповій діяльності; інтегрованих форм професійної підготовки вихователів – з фізичного виховання, музики, образотворчого мистецтва, англійської мови, логопедії; реалізації педагогічної спадщини М. Монтесорі, зокрема адаптації індивідуальних методик для українських ЗДО. Т. Поніманська пішла з життя 16 липня 2016 року після тяжкої хвороби. На честь її вагомego внеску кафедру в РДГУ

названо її іменем. Тамара Іллівна Поніманська — яскрава постать у педагогіці, чий життєва енергія, мудрість і справжнє служіння справі залишаються прикладом для багатьох поколінь освітян.

Любов Артемова

Любов Вікторівна Артемова (нар. 1935) – українська педагогиня, доктор педагогічних наук , професор, видатна дослідниця дошкільної педагогіки, гуманістичних підходів до виховання та гри у розвитку дитини. Народилася у 1935 році в Умані. У 1950–1953 роках навчалася в Уманському педагогічному училищі, після чого працювала у кістково-туберкульозному санаторії (1953–1956) та в Уманському дитячому будинку (1956–1960). 1959 року закінчила Київський державний педагогічний інститут імені О. М. Горького за спеціальністю «дошкільна педагогіка та психологія». З 1960 до 1990 працювала науковою співробітницею, завідувачкою лабораторії дошкільного виховання в НДІ педагогіки. 1986 року захистила докторську дисертацію, а 1990 року здобула звання професора У 1990–2002 роках очолювала кафедру дошкільної педагогіки в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова; пізніше — завідувачка відділу аспірантури та докторантури Київського міжнародного університету. Л. Артемова сконцентрувалася на дослідженнях ігрової діяльності, морального виховання та гуманістичних підходів у вихованні дітей дошкільного віку Інші теми — теорія педагогіки, соціальна педагогіка, професійна освіта дорослих. Вона є авторкою підручника «Історія педагогіки України», який широко використовують у закладах вищої освіти. Л. Артемова брала активну участь у розробці важливих нормативних документів: концепція дошкільного виховання в Україні (1993), Державна програма «Освіта. Україна XXI століття» (1994), Базовий компонент дошкільної освіти (2000), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001) та програма «Крок за кроком в Україні» (2003).

ПРИКЛАДИ СТУДЕНТСЬКИХ ПРОЄКТІВ

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Факультет дошкільної педагогіки та психології

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

ОСОБЛИВОСТІ ВІКОВИХ ПЕРІОДИЗАЦІЙ АРИСТОТЕЛЯ, Я.А. КОМЕНСЬКОГО, Ж.-Ж. РУССО, Ф. ФРЕБЕЛЯ, М. МОНТЕСОРРІ

Зміст

Вступ

1. Вікова періодизація Аристотеля
2. Вікова періодизація Я. А. Коменського
3. Вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо
4. Вікова періодизація Ф. Фребеля
5. Вікова періодизація М. Монтессорі
6. Значення для сучасного світу

Висновки

Список використаних джерел

Вступ

Дослідження вікових періодизацій Аристотеля, Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребел та М. Монтесоррі, залишається актуальним для розуміння еволюції підходів до розвитку дитини та формування особистості. Це допомагає сучасним вихователям і педагогам краще розуміти природу дитячого розвитку і використовувати ці знання для оптимізації навчального процесу. Далі дізнаємось більш детально про особливості вікових періодизацій Аристотеля, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребеля, М. Монтесоррі.

ВІКОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ АРИСТОТЕЛЯ

до 7 років

*від 7 до 14 рр.
(до статеві зрілості)*

*від 14 до 21 року
(до бороди)*

Кожному із цих періодів адресувалася певна система виховання. Наприклад, у дошкільному віці найважливішим є, на думку Аристотеля, формування рослинної душі. Тому для маленьких дітей неабияке значення мають режим дня, правильне харчування, гігієна. У період від 7 до 14 років необхідно розвивати рухи (з допомогою гімнастичних вправ), відчуття, пам'ять, прагнення. Моральне виховання повинне ґрунтуватися на вправленні в моральних вчинках [2].

Вікова періодизація Я. А. Коменський

Дитинство (від народження до 6 років)

Отроцтво (від 6 до 12 років)

Юність (від 12 до 18 років)

Змужнілість (від 18 до 24 років)

Вікова особливість: фізичний розвиток та розвиток органів чуттів [3].	Вікова особливість: розвиток пам'яті, уваги та виконавчих органів: язиком та рукою [3].	Вікова особливість: окрім особливостей попереднього періоду розвиває мислення [3].	Вікова особливість: розвиток здібностей зберігання гармонії [3].
Ступінь навчання: материнська школа.	Ступінь навчання: шестирічна школа рідної мови.	Ступінь навчання: латинська школа або гімназія.	Ступінь навчання: академія.

Вікова періодизація Жан-Жака Руссо

Вік немовляти (0-2 р.), який охоплює період до оволодіння дитиною мови;

дитинство або "сну розуму" (2-12 р.), коли переважає чуттєве пізнання дитиною світу;

отроцтво (12-15 р.) - період розумового розвитку ("формування інтелекту") та трудового виховання;

юність (15-18 р.) - період бурі і пристрастей.

Головне завдання **першого періоду** - нормальний фізичний розвиток дитини, її загартовування. Дитина у цьому віці повинна якомога більше рухатись, бути на свіжому повітрі.

У **період "сну розуму"** головне завдання - розвиток зовнішніх органів чуттів та продовження фізичного розвитку. Способи цього розвитку повинні бути природні, такі, що задовольняють інтереси дитини. Не примушувати дитину у цьому віці думати, зачувати вірші, казки, не читати їй ніяких моральних настанов. Відкидається будь-яка систематична освіта.

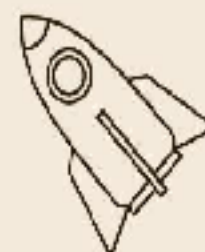
Третій період - це здобуття освіти, розвитку самостійного мислення. Відбувається перехід від чуттєвого знання до суджень. Розумовий розвиток, як вважає Руссо, поєднується з трудовим вихованням.

Четвертій період - час морального і статевого виховання. З цього періоду починається найголовніше у вихованні - вчити любити людей [1].

Вікова періодизація Ф. Фребеля

Період розвитку дитини поділяв на 3 ступені: немовля, дитинство, отрочество [1].

Виховання немовлят	Дитинство	Отрочество
Розвиток зовнішнього чуття.	Період сімейного виховання, ігор і розвитку мови дитини.	Період свідомих орієнтирів, шкільного навчання.

ВІКОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ М. МОНТЕССОРІ

від 0 до 6 років

від 12 до 18 р.

від 6 до 12 років

Перша фаза (0-6 років) характеризується глобальною орієнтацією пізнавальної активності дитини на формування чуттєвого образу навколишнього світу [3].

Друга фаза (6-12 років) – глобальна орієнтація розвитку дитини пов'язана з пошуком їм місця і ролі людини в природі та культурі. Дитина у віці від 6 до 9 років в умовах вільної реалізації пізнавальної діяльності є "дослідником", період між 9 і 12 роками називається віком "дитини-вченого" [3].

Третя фаза розвитку (12-18 років) характеризується глобальною спрямованістю людини на суспільство і пошук в ньому свого місця. У віці від 12 до 15 років дитина має назву «учасником організації». Людина у віці від 15 до 18 років є активним «соціальним учасником» [3].

Значення для сучасного світу

У сучасному світі важливість цих періодизацій полягає в тому, що вони надають рамки для розуміння та підтримки дитячого розвитку.

Вікові періодизації надихають дослідників у галузі психології та педагогіки на подальші дослідження щодо розвитку дитини. Вони стимулюють пошук нових підходів та методик, спрямованих на поліпшення якості освіти та розвитку дітей.

Вікові періодизації Аристотеля, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребеля, М. Монтесоррі відрізняються, але всі вони намагалися враховувати особливості розвитку дитини.

Висновки

Вікові періодизації, запропоновані вченими, відрізняються, але схожі за своєю суттю. Вони відображають їхнє розуміння розвитку людини. Вони нагадують нам про важливі стадії та потреби в різних вікових періодах. Розуміння цих концепцій допомагає сучасним педагогам, батькам та психологам підходити до виховання та навчання молоді з урахуванням їхніх особливостей та потреб.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих пед.навч.закл. Київ: Либідь, 2006. 423 с.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки. Харків: «ОВС», 2002. 240 с.
3. Лузан П.Г., Васюк О.В. Історія педагогіки та освіти в Україні: навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: ДАКККіМ, 2010. 296 с.

Навчальне видання

Ірина Костянтинівна Мардарова
Олексій Анатолійович Листопад
Олена Альбертівна Кудрявцева
Наталія Миколаївна Гуданич

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ
ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»**

Підп. до друку 26.06.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 1.
Наклад 100 пр.
Університет Ушинського